

Stowarzyszenie Dolina Pilicy

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2009-2015

*dla obszaru gmin: Inowłódz, Lubochnia, Mniszków, Miasto i
Gmina Sulejów, Tomaszów Mazowiecki, Wolbórz*

Grudzień , 2008 r.

Spis treści

Wstęp	4
1. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR)	7
1.1 Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze	7
1.2 Opis procesu budowania partnerstwa	7
1.3 Charakterystyka członków LGD, partnerów i sposób rozszerzenia lub zmiany składu LGD	9
1.4 Struktura organu decyzyjnego	11
1.5 Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego	13
1.6 Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego	29
1.7 Doświadczenie LGD i członków LGD w realizacji operacji	29
2. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności	30
2.1 Wykaz gmin wchodzących w skład LGD wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności	30
2.2 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe	31
2.3 Ocena społeczno – gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej.....	48
2.4 Specyfika obszaru	50
3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy	51
4. Cele ogólne i szczegółowe LSR oraz wskazane planowane przedsięwzięcia służące osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwanych dalej „przedsięwzięciami”	53
5. Misja LGD	73
6. Spójność specyfiki obszaru z celami LSR	74
7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	75
8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	76
9. Procedury oceny zgodności operacji z LSR, wyboru operacji przez i odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji oraz kryteriów na podstawie których jest oceniana	

zgodność operacji z LSR oraz kryteriów wyboru operacji a także procedury zmiany tych kryteriów	78
10. Budżet LSR dla każdego roku jej realizacji	82
11. Proces przygotowania i konsultowania LSR	84
12. Proces wdrażania i aktualizacji LSR	85
13. Zasady i sposób dokonywania oceny (ewaluacji) własnej	88
14. Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR	90
15. Planowane działania, przedsięwzięcia, operacje realizowane przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR	92
16. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich	94
17. Załączniki do LSR	95

Wstęp

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Dolina Pilicy jest dokumentem opisującym różne aspekty planowanej działalności, a także opis, struktury i zasady funkcjonowania LGD.

Niniejszy dokument został wypracowany przez szerokie grono przedstawicieli 3 różnych środowisk, grup: przedsiębiorców, samorząd oraz organizacje pozarządowe. Grupy te pochodziły z terenu gmin powiatu piotrkowskiego: Sulejów, Wolbórz, gmin powiatu tomaszowskiego: Tomaszów Mazowiecki, Inowłódz, Lubochnia oraz jednej gminy powiatu opoczyńskiego: Mniszków.

Głównym celem działań było ożywienie gospodarcze, turystyczno - rekreacyjne i społeczne terenów zamieszkiwanych przez tych przedstawicieli oraz wskazanie kierunków, w jakich należy się rozwijać, aby poprawić byt mieszkańców i zapewnić rozwój terenów wiejskich z obszaru działania LGD Dolina Pilicy.

Istota Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Dolina Pilicy polega na wskazaniu kierunków działania, które mogą zdynamizować rozwój obszaru. Zasadniczym celem pracy nad strategią było ich poszukiwanie i zdefiniowanie.

Po licznych konsultacjach, odbytych szkoleniach, przeprowadzonych ankietach oraz licznych spotkaniach z mieszkańcami tego obszaru powstał dokument w postaci Lokalnej Strategii Rozwoju. Dokument ten wypracował i zaproponował, zgodnie z wnioskami wpływającymi z tych konsultacji, rozwój w 3 celach głównych:

1. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców.
2. Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów.
3. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sektora gospodarczego.

Kierunki te zostały wypracowane na zasadach kompromisu i są w pełni zgodne z wytycznymi budowania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Niniejszy dokument ma za zadanie przedstawienie LGD Dolina Pilicy i scharakteryzowanie obszaru objętego działaniem LGD Dolina Pilicy, a następnie

uzasadnienie i uszczegółowienie kierunków rozwoju LGD oraz wskazanie poszczególnych przedsięwzięć, które ta grupa będzie realizowała.

Właściwymi autorami niniejszego opracowania są sami mieszkańcy obszaru działania LGD zamieszkujący gminy: Inowódz, Lubochnia, Mniszków, Tomaszów Mazowiecki, Sulejów, Wolbórz.

Ostatni sumujący i porządkujący etap tworzenia Strategii został przeprowadzony w gronie pełnej reprezentacji całego regionu - członków Zarządu i Rady LGD. Nad prawidłowością i merytoryczną stroną prac czuwali eksperci z Agencji Rozwoju Lokalnego Agrotur S.A. . Opracowany dokument swoją formą i sposobem ujęcia eksponuje podejście LEADER jako właściwe narzędzie do uzyskiwania najlepszych rezultatów procesu wdrażania strategii. Jego najważniejszymi przesłankami jest:

- oddolne podejście jako źródło aktywizacji społeczności lokalnej, włączającej się bezpośrednio w jej realizację w zgodnym partnerstwie sektora społecznego, gospodarczego i publicznego (w tym promocja partnerstwa publiczno – prywatnego)
- LGD jako koordynator procesu i animator zawieranych partnerstw
- zintegrowane podejście do zrównoważonego lokalnego rozwoju regionu
- montaż finansowy przedsięwzięć przy wdrażaniu LSR i zaangażowaniu środków zewnętrznych
- wykorzystywanie zasobów własnych jako najważniejszego elementu określającego kierunki rozwoju regionu przy konstrukcji analizy SWOT

Innowacyjność tego procesu polega zatem przede wszystkim na użyciu nowego narzędzia jakim jest LEADER, kładącym nacisk na oddolną inicjatywę w kształtowaniu aktywnego społeczeństwa obywatelskiego, a przy tym nabywaniu umiejętności zawierania międzysektorowych partnerstw w celu uzyskiwania maksymalnych rezultatów w podejmowanych działaniach, a nawet wystąpienia zjawiska synergii (wartość dodana). I tego właśnie należy oczekiwać przy wdrażaniu niniejszej Strategii.

W celu ostatecznej weryfikacji i dopełnienia statutowego obowiązku Lokalna Strategia Rozwoju LGD Dolina Pilicy w przedstawionej poniżej formie została przyjęta i zatwierdzona tym samym do wdrażania na lata 2009 – 2013 w dn. 09.01.2009 r. uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Dolina Pilicy.

1. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR).

1.1 Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze.

Lokalna Grupa Działania Dolina Pilicy posiada status prawny stowarzyszenia, dostosowanego do wymogów art. 15 ustawy z 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW.

Została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym w Łodzi w dniu 26.05.2006 roku pod nr 0000257879, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi, XX Wydział Krajowego Rejestru Sądowego, z późniejszymi zmianami dostosowującymi strukturę LGD do w/w ustawy, zatwierdzonymi w dniu 29.09.2008r.

1.2 Opis procesu budowania partnerstwa.

Proces budowania trójsektorowego partnerstwa LGD Dolina Pilicy został zapoczątkowany pod koniec 2005 r. na obszarze gm. Inowłódz i gm. Tomaszów Mazowiecki (13.546 mieszkańców – 248,7 km² według danych własnych gmin na dzień 31.12.2006 r.) w ramach uruchomienia we współpracy z FAPĄ projektu pt.: „Wsparcie tworzenia LGD i opracowania ZSROW w Dolinie Pilicy”. Początkowo przebiegał on przy dużym zaangażowaniu przedstawicieli obu gmin (sektor publiczny), którzy przekazali społeczności lokalnej w czasie zebrań wiejskich niezbędną wiedzę dotyczącą zasad funkcjonowania Programu Leader, zachęcili mieszkańców wszystkich miejscowości tych gmin do uczestnictwa w nim. W tym celu wybrali swoich przedstawicieli, którzy przestrzegając zasady dobrowolności, trójsektorowej delegacji oraz pełnej reprezentacji obszaru, na I Walnym Zebraniu Członków zdecydowali o formie prawnej LGD jako stowarzyszenie, uchwalili statut oraz wybrali zarząd i komisję rewizyjną. Stowarzyszenie Dolina Pilicy, bo taką nazwę przyjęła LGD, uzyskało wpis w KRS w dn. 26.05.2006 r., opracowało dla tego obszaru ZSROW oraz przystąpiło do realizacji projektu „Pilica, rzeka która łączy” w II schemacie PPL+. Zgodnie z uchwałą zarządu z dnia 20.04.2006r. Stowarzyszenie liczyło 155 członków – osób fizycznych reprezentujących sektor publiczny (4.52%), społeczny (86.45%) i gospodarczy (9.03%). Do 15 kwietnia 2008r. zawarło 21 umów partnerskich (m.in. OSP Smardzewice, KGW Ciebłowice, Stowarzyszenie STER,

Fundacja Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego, OSP Brzustów i OSP Zawada). 14 kwietnia 2008r. został ukończony, a następnie w pełni rozliczony i zaakceptowany przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa projekt w II schemacie PPL+. Był on praktycznie rozpoczęciem procesu wdrażania opracowanej ZSROW dla tego obszaru (budżet projektu 450 tys. zł). Stworzyło to okazję do lepszej promocji programu Leader w lokalnej społeczności oraz zdobywania doświadczeń w tym zakresie przez LGD.

Stowarzyszenie LGD „Zalew Sulejowski”, działające na obszarze gm. Wolbórz, zostało założone 9.07.2006 r. jako trwałe zrzeszenie osób fizycznych o celach niezarobkowych, działające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w rozumieniu przepisów SPO: „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” działanie 2.7 PPL+. Powstało jako oddolna inicjatywa trójsektorowego partnerstwa przy równym traktowaniu płci, na obszarze zamieszkałym przez 7645 osób (stan na 31.12.2006 r.). Zatem nie spełnienie kryterium ilościowego stało się ważnym argumentem, obok podobieństw obszarów, za przystąpieniem do działającego w sąsiedztwie Stowarzyszenia Dolina Pilicy.

W III kwartale 2007 r. podpisanych zostało 10 porozumień o współpracy ze wszystkimi organizacjami pozarządowymi oraz 3 porozumienia z przedsiębiorcami działającymi na terenie gm. Wolbórz. Pod koniec tego okresu LGD „Zalew Sulejowski” liczyło 44 członków zwyczajnych osób fizycznych reprezentujących sektor społeczny i gospodarczy oraz 13 partnerów – osoby prawne. 9.07.2007r. z inicjatywy Zarządów Stowarzyszeń podpisany został list intencyjny deklarujący przyłączenie się Stowarzyszenia LGD „Zalew Sulejowski” do Stowarzyszenia Dolina Pilicy. Na początku IV kwartału 2007 r. oba stowarzyszenia wystąpiły do rad gm. Lubochnia, miasta i gminy Sulejów oraz gm. Mniszków z propozycją włączenia ich do wspólnego regionu działania. Po uzyskaniu przychylnych decyzji przeprowadzone zostały ze społecznościami wszystkich miejscowości tych gmin zebrania informacyjne oraz wyłonieni zostali ich przedstawiciele do wspólnej lokalnej grupy działania przestrzegając zasadę pełnej reprezentacji z poszczególnych gmin, oraz przynajmniej 50% udziału sektora społecznego i gospodarczego w tejże reprezentacji. 12.12.2007 r. podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Dolina Pilicy dokonano prezentacji scenariusza organizacyjno-prawnego procesu rozszerzenia Stowarzyszenia zgodnego z zaleceniami Ministerstwa Rolnictwa i

Rozwoju Wsi. Wspólne Walne Zebranie Członków w dniu 3.08.2008r. zatwierdziło, prócz poszerzenia regionu działania, zmiany dostosowujące stowarzyszenie do ustawy z 7 marca 2007r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich poprzez EFRRROW (nowy statut, wybór organu decyzyjnego).

1.3 Charakterystyka członków LGD, partnerów i sposób rozszerzenia lub/ zmiany składu LGD.

Stowarzyszenie Dolina Pilicy działające jako Lokalna Grupa Działania, zgodnie z obowiązującym Statutem Stowarzyszenia stanowiącym Załącznik nr 1 do LSR, może mieć członków zwyczajnych i wspierających.

Na dzień 19.11.2008 r. Stowarzyszenie Dolina Pilicy liczy 187 członków – osób fizycznych oraz 8 członków – osób prawnych (6 samorządów gminnych oraz Gminna Rada Kół Gospodyń Wiejskich w Wolborzu i Ośrodek „Molo” Sp. z o.o. w Smardzewicach). Stowarzyszenie LGD „Zalew Sulejowski” w związku z przystąpieniem do Stowarzyszenia Dolina Pilicy uległo rozwiązaniu. Wśród osób fizycznych znajduje się zgodnie z deklaracjami 144 (77,00%) osób reprezentujących sektor społeczny, 23 (12,30%) osób reprezentujących sektor gospodarczy oraz 20 (10,70%) osób reprezentujących sektor publiczny. Analogiczne proporcje w strukturze Zarządu Stowarzyszenia przedstawiają się następująco: w 12 – osobowym składzie 8 (66,67%) osób reprezentuje sektor społeczny, 1 (8,33%) osoba – sektor gospodarczy oraz 3 (25,00%) osoby - sektor publiczny.

Skład Zarządu Stowarzyszenia:

- Prezes – Bronisław Helman – mieszkaniec Gminy Tomaszów Mazowiecki, reprezentuje sektor społeczny,

- Wiceprezes – Bożena Matuszewska-Pajak – mieszkanka Gminy Lubochnia, reprezentuje sektor społeczny,

- Wiceprezes – Sławomir Zwierzchowski – mieszkaniec Gminy Mniszków, reprezentuje sektor społeczny,

- Skarbnik – Dominik Dajcz – mieszkaniec Gminy Sulejów, reprezentuje sektor społeczny,

- Sekretarz – Barbara Dziubałtowska-Chachuła - mieszkanka Gminy Inowódz, reprezentuje sektor publiczny,

Pozostali Członkowie Zarządu:

- Ewa Jagielska - mieszkanka Gminy Wolbórz, reprezentuje sektor społeczny,
- Szczepan Goska - mieszkaniec Gminy Lubochnia, reprezentuje sektor społeczny,
- Elżbieta Milczarek - mieszkanka Gminy Mniszków, reprezentuje sektor gospodarczy,
- Ewa Kwaśkiewicz-Tomasik - mieszkanka Gminy Inowódz, reprezentuje sektor społeczny,
- Konrad Piekarski - mieszkaniec Gminy Wolbórz, reprezentuje sektor publiczny,
- Julian Ryś – mieszkaniec Gminy Tomaszów Mazowiecki, reprezentuje sektor społeczny,
- Sławomir Tworek – mieszkaniec Gminy Sulejów, reprezentuje sektor publiczny.

Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być pełnoletnia osoba fizyczna lub osoba prawna, która łącznie spełnia:

- warunki określone w ustawie *Prawo o stowarzyszeniach*,
- działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i przedstawi rekomendację (wskazanie) zawierającą w szczególności pozytywną opinię w tym zakresie udzieloną przez działających na obszarze wdrażania LSR lub którego dotyczy LSR:
 - a) partnera społecznego i gospodarczego w rozumieniu przepisów o Narodowym Planie Rozwoju lub
 - b) gminę wiejską, miejsko-wiejską lub
 - c) związek międzygminny lub
 - d) inną osobę prawną, której działalność obejmuje realizację celu Stowarzyszenia,
- złoży deklarację członkowską.

Osoby prawne, które były dotychczas członkami wspierającymi Stowarzyszenia Dolina Pilicy - po złożeniu stosownego oświadczenia, mogą stać się członkami zwyczajnymi.

Nowo przyjmowane do Stowarzyszenia osoby prawne mogą, według własnego uznania być członkami zwyczajnymi lub wspierającymi.

Nabycie i stwierdzenie utraty członkostwa w Stowarzyszeniu następuje na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia.

1.4 Struktura organu decyzyjnego.

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Dolina Pilicy jest Rada. Rada składa się z Przewodniczącego, dwóch Wiceprzewodniczących, Sekretarza i 20 pozostałych członków wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków.

Rada, w co najmniej 50% składa się z podmiotów, o których mowa w art. 6 ust. 1 lit b i c rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – czyli partnerów gospodarczych i społecznych oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, w tym organizacje zajmujące się zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego, oraz podmiotami odpowiedzialnymi za promowanie równości mężczyzn i kobiet - wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie.

Do kompetencji Rady należy:

- a) opracowanie Regulaminu Rady (zatwierdzony przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Regulamin Rady – Załącznik nr 2 do LSR)
- b) opracowanie lokalnych kryteriów wyboru operacji,
- c) wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej LSR,
- d) składanie sprawozdań z działalności Rady na Walnym Zebraniu Członków.

Skład Rady Stowarzyszenia:

Przewodniczący – Henryk Sęk - mieszkaniec Gminy Wolbórz, reprezentuje sektor publiczny.

Wiceprzewodniczący – Cezary Krawczyk – mieszkaniec miasta Tomaszów Mazowiecki (poza regionem działania LGD), reprezentuje sektor publiczny,

Wiceprzewodniczący – Franciszek Szmigiel - mieszkaniec Gminy Tomaszów Mazowiecki, reprezentuje sektor publiczny,

Sekretarz – Anna Węglarska - mieszkanka Gminy Mniszków, reprezentuje sektor publiczny,

Pozostali Członkowie Rady :

- Anna Mizgalska-Dąbrowska - mieszkanka Gminy Wolbórz, reprezentuje sektor społeczny,

- Tadeusz Wąs - mieszkaniec Gminy Wolbórz, reprezentuje sektor społeczny,

- Zbigniew Gołębiowski – mieszkaniec Warszawy (poza regionem działania LGD), reprezentuje sektor społeczny,

- Władysława Krawczyk - mieszkanka Gminy Mniszków, reprezentuje sektor społeczny,

- Piotr Abratkiewicz – mieszkaniec Gminy Mniszków, reprezentuje sektor gospodarczy,

- Janusz Ciesielski – mieszkaniec Gminy Mniszków, reprezentuje sektor publiczny,

- Marcin Tuz – mieszkaniec Gminy Lubochnia, reprezentuje sektor społeczny,

- Andrzej Popłoński – mieszkaniec Gminy Lubochnia, reprezentuje sektor publiczny,

- Tadeusz Skoneczny – mieszkaniec Gminy Lubochnia, reprezentuje sektor społeczny,

- Paweł Bachura – mieszkaniec Gminy Lubochnia, reprezentuje sektor społeczny,

- Janina Kisielińska – mieszkanka Gminy Tomaszów Mazowiecki, reprezentuje sektor gospodarczy,

- Hieronim Nawrocki – mieszkaniec Gminy Tomaszów Mazowiecki, reprezentuje sektor społeczny,

- Kazimierz Głowa – mieszkaniec Gminy Tomaszów Mazowiecki, reprezentuje sektor gospodarczy,

- Robert Kosiacki – mieszkaniec Gminy Inowódz, reprezentuje sektor publiczny,

- Ewa Korzeniewska – mieszkanka Gminy Inowódz, reprezentuje sektor społeczny,

- Agnieszka Józwik – mieszkanka Gminy Inowódz, reprezentuje sektor gospodarczy,
- Stanisław Baryła – mieszkaniec Gminy Sulejów, reprezentuje sektor publiczny,
- Jerzy Balcerzyk – mieszkaniec Gminy Sulejów, reprezentuje sektor gospodarczy,
- Marek Brajczewski – mieszkaniec Gminy Sulejów, reprezentuje sektor społeczny,
- Waclaw Kozub – mieszkaniec Gminy Sulejów, reprezentuje sektor społeczny.

Procentowy udział poszczególnych sektorów w składzie Rady przedstawia się następująco:

- a) sektor społeczny 45,83 %
- b) sektor gospodarczy 20,84 %
- c) sektor publiczny 33,33 %

Ze szczegółowej analizy składu Rady wynika:

- całkowity rozdział składu rady od składu zarządu stowarzyszenia
- równa i pełna reprezentacja wszystkich 6 gmin,
- pełna reprezentacja 3 sektorów na korzyść sektora społecznego i gospodarczego (66,67%)

Wszelkie zmiany składu ciała decyzyjnego, zgodnie z zatwierdzonym statutem, będą mogły zachodzić tylko na drodze przegłosowanych uchwał Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia. Tryb pracy, sposób podejmowania decyzji jest ściśle i przejrzysto określony i zatwierdzony przez Regulamin Rady.

1.5 Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego.

Wszelkie procedury uruchamiane przez Stowarzyszenie są regulowane aktualnym statutem oraz zatwierdzonymi przez Walne Zebranie Członków regulaminem Zarządu i Rady i zatwierdzonym przez zarząd regulaminem pracy

Biura. Rekrutacja pracowników jest prowadzona w oparciu o opracowaną i ogólnie dostępną procedurę naboru pracowników.

Procedura naboru pracowników oraz procedura postępowania w sytuacji wystąpienia trudności w zatrudnieniu pracowników spełniających wymagania konieczne.

Nabór nowych pracowników, na poszczególne stanowiska odbywa się w drodze otwartego konkursu ogłaszanego na stronie internetowej LGD. Ogłoszenie zawierać będzie opis stanowiska, wymagania konieczne i pożądane, dokumenty jakie należy złożyć oraz termin składania ofert. Rekrutację ogłasza i przeprowadza Zarząd LGD. Rekrutacja odbywa się w dwóch etapach: weryfikacja oferty pisemnej oraz rozmowy kwalifikacyjnej. Wyniki naboru podane są do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie na stronie internetowej LGD.

W przypadku braku ofert od kandydatów spełniających wymagania konieczne dokonuje się wyboru kandydatów w oparciu o pozostałe kryteria. Jednakże w przypadku nie dokonania pozytywnego wyboru spośród złożonych ofert, procedurę naboru rozpoczyna się od nowa. Procedura naboru pracowników stanowi Załącznik nr 3 do LSR.

Opis stanowisk precyzujących podział obowiązków i zakres odpowiedzialności na poszczególnych stanowiskach.

Opis stanowisk Biura Stowarzyszenia Dolina Pilicy

Do wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju zaangażowane zostanie Biuro Stowarzyszenia w następującym układzie organizacyjnym:

Nazwa jednostki	Stowarzyszenie Dolina Pilicy
Komórka organizacyjna	Biuro Stowarzyszenia Dolina Pilicy
Stanowisko pracy	Kierownik Biura Stowarzyszenia Dolina Pilicy
Bezpośredni przełożony	Prezes lub wiceprezes Zarządu
Stanowiska podległe	Pracownik kadrowo-księgowy, pracownik ds. koordynacji projektów, pracownik ds. informatyczno-biurowych

Cel stanowiska:

Kierowanie pracą Biura, realizacja uchwał Zarządu Stowarzyszenia.

Wymagane kwalifikacje i doświadczenie zawodowe:**Konieczne:**

1. Wykształcenie wyższe (pożądane: ekonomia, socjologia, marketing i zarządzanie, administracja);
2. Doświadczenie: minimum 2-letni staż pracy na stanowisku kierowniczym, doświadczenie w kierowaniu zespołem;
3. Wymagania formalne:
 - obywatelstwo polskie,
 - posiadanie stanu zdrowia pozwalającego na zatrudnienie na w/w stanowisku,
 - posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych oraz korzystanie w pełni z praw publicznych,
 - nie bycie prawomocnie skazanym za przestępstwa umyślne.

Pożądane:

1. Umiejętność samodzielnej i kreatywnej pracy – wysokie umiejętności interpersonalne;
2. Duże zdolności organizacyjne;
3. Znajomość problematyki i doświadczenie związane z finansowaniem projektów ze środków UE (znajomość zasad finansowania i rozliczania projektów, w szczególności odnoszących się do rozwoju obszarów wiejskich) – konstruowanie i zarządzanie projektami;
4. Znajomość zasad funkcjonowania UE, PROW na lata 2007 – 2013, ustaw i rozporządzeń dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, ustawy o samorządzie gminnym, o finansach publicznych, zamówieniach publicznych, KPA.

Zakres uprawnień i obowiązków:**Zakres uprawnień:**

1. Opracowania Regulaminu Pracy Biura Stowarzyszenia;
2. Wnoszenia projektów zmian w statucie i regulaminach organizacyjnych Stowarzyszenia;
3. Kierowania i nadzoru nad pracą biura, określenia zakresów obowiązków podległych pracowników, zasad współpracy oraz kontaktów wewnętrznych i zewnętrznych;
4. Zawierania umów o pracę, umów zleceń i o dzieło, po akceptacji Zarządu;
5. Współpracy z przedstawicielami środków masowego przekazu oraz informowanie ich o działaniach i zamierzeniach Stowarzyszenia;
6. Planowania, koordynacji oraz kontroli pracy biura, obejmującej:
 - planowanie realizacji przedsięwzięć/zadań,
 - planowanie płatności i harmonogramu realizacji przedsięwzięć/zadań do zatwierdzenia przez Zarząd;
7. Opiniowania, zatwierdzania i podpisywania dokumentów w ramach realizowanych zadań;
8. Podpisywania bieżącej korespondencji;
9. Nadzoru nad przygotowywaniem i gromadzeniem materiałów dotyczących działalności Stowarzyszenia;

10. Podejmowania decyzji dotyczących działalności Stowarzyszenia w zakresie nie zastrzeżonym dla innych organów;
11. Wnioskowania do Zarządu w sprawach zarządzania podległym biurem, a wynikających z realizacji jego zadań statutowych;
12. Dokonywania bieżących zakupów na potrzeby biura do kwoty 1000,- zł. bez akceptacji Zarządu.

Zakres obowiązków:

1. Reprezentowanie Stowarzyszenia w granicach umocowania Regulaminu Pracy Biura, w tym współpraca z przedstawicielami mediów;
2. Współpraca z Zarządem i Radą Stowarzyszenia w ramach realizacji LSR poprzez:
3. wykonywanie podejmowanych przez Zarząd i Radę uchwał,
4. koordynację pracy Rady w ramach jej działań decyzyjnych,
5. nadzór nad sporządzanymi sprawozdaniami i informacjami dla Zarządu,
6. nadzór nad prawidłowym zarządzaniem projektami w ramach wdrażania LSR oraz opracowywaniem i realizacją projektów współpracy.
7. Nadzór nad pracownikami Biura: planowanie, organizowanie oraz koordynowanie ich pracy;
8. Prowadzenie procesu naboru kandydatów do zatrudnienia na wolne stanowiska pracy oraz zawieranie umów o pracę z godnie z zatwierdzonym Regulaminem Naboru Pracowników w ramach opisanych stanowisk;
9. Nadzór nad opracowywaniem i wdrażaniem projektów własnych;
10. Nadzór nad bezpłatnym doradztwem dla potencjalnych beneficjentów programów realizowanych w ramach wdrażania LSR;
11. Nadzór nad obsługą wpływających wniosków, procedurami ich oceny, przedstawieniem ich do refundacji, monitoringiem, realizacją oraz ewentualną kontrolą;
12. Nadzór nad prawidłowością końcowych rozliczeń zrealizowanych umów o dofinansowanie;
13. Merytoryczny nadzór nad przygotowywaniem, udostępnianiem i gromadzeniem dokumentów, w tym protokołów oraz materiałów na obrady Walnego Zebrania Członków, Zarządu oraz Rady Stowarzyszenia;
14. Projektowanie, wdrażanie oraz ocena funkcjonalności systemów: naboru, okresowych ocen, szkoleń oraz adaptacji zatrudnionych pracowników;
15. Kształtowanie polityki wynagrodzeń;
16. Koordynowanie działań informacyjno-promocyjnych związanych z obszarem LGD;
17. Sporządzanie odpisów uchwał Walnego Zebrania Członków, Zarządu oraz Rady i wydawanie ich uprawnionym organom;
18. Właściwe gospodarowanie powierzonym mieniem, zapewnienie warunków skutecznego i ekonomicznego funkcjonowania biura.

Zakres odpowiedzialności:

Zgodny z zakresem powierzonych obowiązków.

Współpraca i kontakty wewnętrzne:	
Nazwa stanowisk współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna	Przestrzeganie procedur współpracy, przekazywanie dokumentów, informacji, realizacja uchwał - współpraca pionowa.
Pracownik kadrowo-księgowy, pracownik ds. obsługi projektów, pracownik ds. informatyczno-biurowych	Przestrzeganie procedur współpracy, przekazywanie dokumentów, informacji, realizacja uchwał - współpraca pozioma.
Współpraca i kontakty zewnętrzne:	
Nazwa instytucji współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi, Agencja Rekrutacji i Modernizacja Rolnictwa – Biuro Regionalne w Łodzi	Kontakty z Instytucjami Płatniczymi w ramach wdrażania LSR w działaniach 4.1 przy realizacji projektów współpracy – działanie 4.2 oraz w zakresie uzgodnień przy działaniach 4.3 PROW 2007-2013.
Jednostki samorządu terytorialnego, powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy, lokalne organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa	Reprezentowanie Stowarzyszenia w granicach umocowania, działanie informacyjno-promocyjne, zbieranie materiałów, współpraca w organizacji spotkań, imprez.
Wymiar czasu pracy:	Pełny wymiar czasu pracy.
Powierzony sprzęt: Odpowiedzialny materialnie za całe mienie pozostawione pod opieką kierownika biura zgodnie wykazem księgi inwentaryzacji Biura.	
..... data i podpis pracownika data i podpis przełożonego

Nazwa jednostki	Stowarzyszenie Dolina Pilicy
Komórka organizacyjna	Biuro Stowarzyszenia Dolina Pilicy

Stanowisko pracy	Pracownik ds. koordynacji projektów
Bezpośredni przełożony	Kierownik Biura
Stanowiska podległe	————
<p>Cel stanowiska: Pozyskiwanie środków finansowych z funduszy UE i innych środków pozabudżetowych, bezpośrednia koordynacja i zarządzanie projektami w ramach realizacji zadań 4 osi PROW na lata 2007-2013.</p>	
<p>Wymagane kwalifikacje i doświadczenie zawodowe:</p>	
<p>Konieczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wykształcenie wyższe (pożądane: ekonomia, zarządzanie i marketing, kierunki techniczne, rolnicze, ochrona środowiska); 2. Doświadczenie minimum 2 lata na stanowisku związanym z opracowywaniem i wdrażaniem projektów z udziałem funduszy UE; 3. Posiadanie bardzo dobrej znajomości i umiejętności obsługi komputera oraz pozostałych urządzeń biurowych; 4. Wymagania formalne: <ul style="list-style-type: none"> - obywatelstwo polskie, - posiadanie stanu zdrowia pozwalającego na zatrudnienie na w/w stanowisku, - posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych oraz korzystanie w pełni z praw publicznych. <p>Pożądane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Znajomość metodologii przygotowania projektu, w tym zasad tworzenia matrycy logicznej projektu, jego realizacji i monitoringu, potwierdzonej odpowiednimi certyfikatami nabytej wiedzy; 2. Posiadanie wiedzy z zakresu ustaw: o samorządzie gminnym, o organizacjach pozarządowych, o finansach publicznych, o pomocy publicznej, o rozwoju obszarów wiejskich przy wsparciu EFRROW; 3. Posiadanie wiedzy z zakresu Programu LEADER poparte znajomością regionu działania LGD; 4. Znajomość przynajmniej jednego języka roboczego UE umożliwiającego komunikowanie się; 5. Posiadanie następujących cech osobowości i umiejętności psychofizycznych: odpowiedzialność, kreatywność, zdolność planowania, umiejętność pracy w zespole, umiejętność wyrażania się w mowie i w piśmie, otwartość na wiedzę. 	
<p>Zakres uprawnień i obowiązków:</p>	
<p>Zakres uprawnień:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opiniowania uzgodnionego przez Zarząd procesu wdrażania LSR i przedkładania uwag kierownikowi biura; 2. Planowania i organizowania w porozumieniu z kierownikiem biura spotkań 	

- informacyjno-doradczych z potencjalnymi beneficjentami;
3. Udziału w koordynacji pracy Rady i biura Stowarzyszenia Dolina Pilicy w ramach procesu oceny projektów;
 4. Podejmowania decyzji uzgodnionych z kierownikiem biura, a dotyczących procesu przygotowania projektów w konfrontacji z obowiązującymi przepisami i procedurami;
 5. Merytorycznej kontroli realizacji projektów;
 6. Utrzymywania stałych kontaktów z beneficjentami realizowanych projektów oraz z Instytucjami Wdrażającymi.

Zakres obowiązków:

1. Opracowywanie uzgodnionych z kierownikiem biura regulaminów konkursów w ramach wdrażania LSR oraz projektów współpracy;
2. Prowadzenie bezpłatnego doradztwa dla potencjalnych beneficjentów;
3. Obsługa związana z naborami wniosków składanych w ramach wdrażania LSR;
4. Opracowywanie i uzgadnianie z kierownikiem biura projektów współpracy oraz koordynowanie ich realizacji;
5. Bezpośrednia współpraca i pomoc Radzie Stowarzyszenia, w realizacji jej funkcji decyzyjnych;
6. Przygotowanie i składanie wniosków o pomoc na funkcjonowanie LGD i realizację przedsięwzięć własnych;
7. Przygotowanie i składanie wniosków o płatność;
8. Nadzór nad realizacją rzeczową przedsięwzięć oraz kontrola i monitorowanie realizacji umów oraz sporządzanie końcowego rozliczenia rzeczowego pod kątem zgodności z warunkami umów;
9. Przygotowywanie sprawozdań z realizacji LSR dla Zarządu i Instytucji Wdrażającej;
10. Prowadzenie, akceptowane przez kierownika biura, korespondencji z beneficjentami w ramach realizowanych przez Stowarzyszenie projektów;
11. Opracowanie w miarę potrzeb opinii dotyczących problemów związanych z realizacją projektów;
12. Opracowanie projektów własnych do realizacji dotyczących regionu działania LGD Dolina Pilicy;
13. Dokumentowanie procesu wdrażania LSR oraz opracowania i wdrażania projektów własnych;
14. Uzgadnianie z kierownikiem biura decyzji w sprawie zasad regulaminowych ogłaszanych konkursów przy realizacji LSR;
15. Uzgadnianie z kierownikiem biura procedur obsługi projektów.

Zakres odpowiedzialności:

Zgodny z zakresem powierzonych obowiązków.

Współpraca i kontakty wewnętrzne:

Nazwa stanowisk współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna, kierownik Biura	Przestrzeganie procedur współpracy, przekazywanie dokumentów, materiałów, koordynowanie i pomoc Radzie przy ocenie wniosków - współpraca pionowa.

Pracownik kadrowo-księgowy, pracownik ds. informatyczno-biurowych	Przestrzeganie procedur współpracy, przygotowanie dokumentów, materiałów, informacji, współpraca przy opracowaniu projektów własnych - współpraca pozioma.
Współpraca i kontakty zewnętrzne:	
Nazwa instytucji współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Pełnomocnictwo reprezentacji Stowarzyszenia Dolina Pilicy w zakresie uzgodnień, korygowania uchybień, szkoleń, odbierania instrukcji przy realizacji projektów w ramach wdrażania LSR oraz projektach współpracy.
Jednostki samorządu terytorialnego, lokalne organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, społeczność lokalna	Reprezentowanie Stowarzyszenia w granicach umocowania, działanie informacyjno-promocyjne, zbieranie materiałów, współpraca przy organizacji spotkań, imprez.
Beneficjenci	Doradztwo, bezpośrednie kontakty przy obsłudze wniosków.
Wymiar czasu pracy :	Pełny wymiar czasu pracy.
Powierzony sprzęt: Odpowiedzialny za sprzęt zainstalowany na stanowisku oraz wykorzystywany w pracy.	
..... data i podpis pracownika data i podpis przełożonego

Nazwa jednostki	Stowarzyszenie Dolina Pilicy
Komórka organizacyjna	Biuro Stowarzyszenia Dolina Pilicy
Stanowisko pracy	Pracownik kadrowo-księgowy
Bezpośredni przełożony	Kierownik Biura
Stanowiska podległe	_____

Cel stanowiska:

Organizacja rachunkowości, zarządzanie finansami Stowarzyszenia, nadzór, planowanie i kontrola działalności zgodnie z zachowaniem zasad rachunkowości i sprawozdawczości, prowadzenie spraw kadrowych.

Wymagane kwalifikacje i doświadczenie zawodowe:**Konieczne:**

1. Wykształcenie minimum średnie ekonomiczne;
2. Doświadczenie minimum 2-letni staż pracy na podobnym stanowisku;
3. Praktyczna znajomość przepisów z zakresu ustawy o rachunkowości, finansach publicznych, prawa pracy, ubezpieczeń społecznych;
4. Praktyczna znajomość programów finansowo-księgowych, kadrowo-płacowych, pakietu MS Office (WORD, Excel);
5. Wymagania formalne:
 - obywatelstwo polskie,
 - posiadanie stanu zdrowia pozwalającego na zatrudnienie na w/w stanowisku,
 - posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych oraz korzystanie w pełni z praw publicznych.

Pożądane:

1. Wykształcenie wyższe kierunkowe (ekonomia, marketing i zarządzanie rachunkowością);
2. Umiejętność opracowywania i rozliczania wniosków aplikacyjnych o dotacje i fundusze pomocowe;
3. Posiadanie wiedzy z zakresu Programu LEADER poparte znajomością regionu działania LGD Dolina Pilicy;
4. Posiadanie następujących cech osobowości i umiejętności psychofizycznych: odpowiedzialność, komunikatywność, kreatywność, samodzielność, dokładność i sumienność w wykonywaniu obowiązków, umiejętność pracy w zespole, dobra organizacja pracy.

Zakres uprawnień i obowiązków:**Zakres uprawnień:**

1. Prowadzenia spraw kadrowych Stowarzyszenia;
2. Współpracy przy ogłaszaniu i uruchamianiu procesu naboru pracowników;
3. Zatwierdzania dokumentów finansowych.

Zakres obowiązków:

1. Prowadzenie spraw kadrowo-księgowych związanych z działalnością Stowarzyszenia, w tym również rozliczanie i monitoring finansowy realizowanych projektów;
2. księgowanie dokumentów finansowych,
3. przygotowywanie analiz, bilansów, deklaracji podatkowych, sprawozdań finansowych;
4. Prowadzenie kasy gotówkowej zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami

- prawa;
5. Terminowe prowadzenie rozliczeń z Urzędem Skarbowym i Zakładem Ubezpieczeń Społecznych oraz reprezentowanie Stowarzyszenia wobec tych instytucji oraz innych organów kontrolnych;
 6. Sporządzanie raportów i sprawozdań na potrzeby Stowarzyszenia;
 7. Prowadzenie akt pracowniczych i dokumentacji pracowniczej związanej ze stosunkiem pracy;
 8. Prowadzenie ewidencji czasu pracy, urlopów i zwolnień lekarskich;
 9. Sporządzanie planu urlopów pracowników;
 10. Koordynacja planowania zastępstw i rozdziału funkcji;
 11. Wykonywanie innych zadań związanych z prowadzeniem księgowości na zlecenie przełożonego;
 12. Dbłość o właściwe warunki przechowywania i archiwizowania dokumentów kadrowych oraz finansowych;
 13. Nadzór nad działalnością finansową Stowarzyszenia;
 14. Kontrola kont księgowych.

Zakres odpowiedzialności:

- Zgodny z zakresem powierzonych obowiązków;
- Ochrona danych osobowych zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych.

Współpraca i kontakty wewnętrzne:

Nazwa stanowisk współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna, kierownik Biura	Przestrzeganie procedur współpracy, przygotowywanie dokumentów, materiałów, sprawozdań, raportów, informacji, koordynacja i pomoc Radzie przy ocenie wniosków – współpraca pionowa
Pracownik ds. obsługi projektów, pracownik ds. informatyczno-biurowych	Przestrzeganie procedur współpracy, przygotowywanie dokumentów, wyjaśnień, materiałów, analiz, współpraca przy opracowywaniu projektów własnych – współpraca pozioma

Współpraca i kontakty zewnętrzne:

Nazwa instytucji współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Pełnomocnictwo reprezentacji Stowarzyszenia Dolina Pilicy wobec instytucji i urzędów zewnętrznych w zakresie finansowym.
Jednostki samorządu terytorialnego, urzędy pracy, lokalne organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, społeczność	Reprezentowanie Stowarzyszenia w granicach umocowania, działania informacyjno-promocyjne, współpraca przy organizacji spotkań, imprez.

lokalna	
Urząd Skarbowy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych	Współpraca w zakresie realizacji zobowiązań.
Wymiar czasu pracy :	Pełny wymiar czasu pracy.
Powierzony sprzęt: Odpowiedzialny za sprzęt zainstalowany na stanowisku oraz wykorzystywany w pracy.	
<p>.....</p> <p>data i podpis pracownika</p>	
<p>.....</p> <p>data i podpis przełożonego</p>	

Nazwa jednostki	Stowarzyszenie Dolina Pilicy
Komórka organizacyjna	Biuro Stowarzyszenia Dolina Pilicy
Stanowisko pracy	Pracownik ds. informatyczno-biurowych
Bezpośredni przełożony	Kierownik Biura
Stanowiska podległe	_____
Cel stanowiska: Prowadzenie na bieżąco Biura, obsługa systemu informatycznego w tym administrowanie strony internetowej Stowarzyszenia.	
Wymagane kwalifikacje i doświadczenie zawodowe:	
Konieczne: <ol style="list-style-type: none"> 1. Wykształcenie minimum średnie kierunkowe (pożądane: informatyka); 2. Biegła obsługa komputera oraz urządzeń biurowych, umiejętność ich konfiguracji, usuwania awarii oraz konserwacji; 3. Biegła znajomość systemów operacyjnych: Windows XP, Vista 4. Znajomość zagadnień z zakresu zabezpieczeń sieci informatycznych. 5. Wymagania formalne: <ul style="list-style-type: none"> - obywatelstwo polskie, - posiadanie stanu zdrowia pozwalającego na zatrudnienie na w/w stanowisku, 	

- posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych oraz korzystanie w pełni z praw publicznych.

Pożądane:

1. Wykształcenie wyższe (informatyka, zarządzanie i marketing, administracja);
2. Doświadczenie w pracy na podobnym stanowisku;
3. Doświadczenie w opracowywaniu, koordynacji i rozliczaniu projektów unijnych;
4. Znajomość języka angielskiego umożliwiającą korzystanie z literatury fachowej;
5. Posiadanie wiedzy z zakresu ustaw: o informatyzacji, o ochronie danych osobowych, o prawie autorskim i prawach pokrewnych, o finansach publicznych, o pomocy publicznej, o rozwoju obszarów wiejskich przy wsparciu EFRROW;
6. Posiadanie następujących cech osobowości i umiejętności psychofizycznych: odpowiedzialność, kreatywność, samodzielność, dokładność i sumienność w wykonywaniu obowiązków, umiejętność: pracy w zespole, logicznego myślenia, selekcji informacji, dobra organizacja pracy.

Zakres uprawnień i obowiązków:

Zakres uprawnień:

1. Administrowania strony internetowej SDP;
2. Obsługi związanej z naborami wniosków składanych w ramach wdrażania LSR.

Zakres obowiązków:

1. Prowadzenie bieżących spraw biurowych;
2. Nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem oraz konserwacja komputerów i innych urządzeń biurowych;
3. Utrzymywanie i monitorowanie ciągłości pracy systemów informatycznych;
4. Nadzór nad systemem komunikacji w sieci komputerowej oraz przesyłaniem danych za pośrednictwem poczty elektronicznej;
5. Prowadzenie bezpłatnego doradztwa dla potencjalnych beneficjentów;
6. Współpraca i pomoc Radzie Stowarzyszenia, w realizacji jej funkcji decyzyjnych;
7. Pomoc przy przygotowywaniu i składaniu wniosków o pomoc na funkcjonowanie LGD i realizację przedsięwzięć własnych;
8. Współpraca przy przygotowywaniu sprawozdań z realizacji LSR dla Zarządu i Instytucji Wdrażającej;
9. Opracowanie projektów własnych do realizacji dotyczących regionu działania LGD Dolina Pilicy;
10. Pomoc przy organizacji imprez, szkoleń i spotkań informacyjno-promocyjnych;
11. Przygotowywanie prezentacji na potrzeby Stowarzyszenia;
12. Wsparcie współpracowników w zakresie obsługi systemów informatycznych;
13. Współpraca przy opracowywaniu, uzgodnionych z kierownikiem biura, regulaminów konkursów w ramach wdrażania LSR;
14. Współpraca przy opracowywaniu, uzgodnionych z kierownikiem biura, projektów współpracy oraz koordynowanie ich realizacji.

Zakres odpowiedzialności:	
- Zgodny z zakresem powierzonych obowiązków; - Ochrona danych osobowych zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych.	
Współpraca i kontakty wewnętrzne:	
Nazwa stanowisk współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna, kierownik Biura	Przestrzeganie procedur współpracy, przygotowywanie dokumentów, materiałów, raportów, informacji, pomoc Radzie przy ocenie wniosków – współpraca pionowa
Pracownik ds. obsługi projektów, pracownik kadrowo-księgowy	Przestrzeganie procedur współpracy, przygotowanie dokumentów, materiałów, informacji, współpraca przy opracowaniu projektów własnych - współpraca pozioma.
Współpraca i kontakty zewnętrzne:	
Nazwa instytucji współpracujących	Cel kontaktów i współpracy
Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Pełnomocnictwo reprezentacji Stowarzyszenia Dolina Pilicy w zakresie uzgodnień, korygowania uchybień, szkoleń, odbierania instrukcji przy realizacji projektów w ramach wdrażania LSR oraz projektach współpracy.
Jednostki samorządu terytorialnego, urzędy pracy, lokalne organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, społeczność lokalna	Reprezentowanie Stowarzyszenia w granicach umocowania, działanie informacyjno-promocyjne, zbieranie materiałów, współpraca w organizacji spotkań, imprez.
Wymiar czasu pracy :	Pełny wymiar czasu pracy.
Powierzony sprzęt:	
Odpowiedzialny za sprzęt zainstalowany na stanowisku oraz wykorzystywany w pracy.	
..... data i podpis pracownika data i podpis przełożonego

Zasady powoływania i odwołania członków organu decyzyjnego.

Wybór i odwołanie członków Rady należy do kompetencji Walnego Zebrania Członków i wybierani są spośród przedstawionych kandydatów. Skład Rady dobierany jest tak, aby posiadał kwalifikacje niezbędne do prawidłowej oceny i

wyboru wniosków oraz posiadał udokumentowaną wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i podejścia Leader.

Decyzje Rady podejmowane są na podstawie głosowania. Wszystkie głosowania Rady są jawne i odbywają się w następujących formach: przez podniesienie ręki na wezwanie Przewodniczącego oraz przez wypełnienie i oddanie sekretarzowi/komisji skrutacyjnej kart do oceny operacji, stanowiących załączniki do niniejszego regulaminu. W głosowaniu przez podniesienie ręki komisja skrutacyjna oblicza głosy „za”, głosy „przeciw” i głosy „wstrzymuję się od głosu”. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący.

Głosowanie w sprawie wyboru operacji odbywa się wyłącznie przez wypełnienie kart do oceny operacji i obejmuje: głosowanie w sprawie zgodności operacji z LSR oraz głosowanie w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD.

W głosowaniu odbywającym się przez wypełnienie kart do oceny operacji członkowie Rady oddają głos za pomocą kart oceny operacji. Każda strona karty oceny operacji musi być opieczętowana pieczęcią LGD.

Głos oddany przez członka Rady w formie wypełnionej karty oceny operacji jest nieważny, jeżeli zachodzi co najmniej jedna z poniższych okoliczności: na karcie brakuje imienia i nazwiska lub podpisu członka Rady lub na karcie brakuje informacji pozwalających zidentyfikować operację, której dotyczy ocena (numeru wniosku, nazwy wnioskodawcy, nazwy projektu).

Karty muszą być wypełnione piórem, długopisem lub cienkopisem oraz wybór odpowiedzi powinien być oznaczony w sposób trwały i nie budzący wątpliwości.

Głos w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR oddaje się przez wybranie jednej z opcji: „głosuję za uznaniem / nie uznaniem operacji za zgodną z LSR”, pozostawienie lub skreślenie obu opcji uważa się za głos nieważny.

W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełniania karty oceny zgodności operacji z LSR Przewodniczący wzywa członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w kratkach lub pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis. Jeżeli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełniania, zostaje uznana za głos nieważny. Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za

zgodną z LSR jest pozytywny, jeśli bezwzględna większość głosów (50% + 1) została oddana na opcję, że operacja jest zgodna z LSR. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący.

Oddanie głosu w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD polega na wypełnieniu tabeli zawartej na „Karcie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”, która jest odpowiednia do typu ocenianej operacji. Wszystkie rubryki zawarte w tabeli muszą być wypełnione, w przeciwnym razie głos uważa się za nieważny.

W trakcie zliczania głosów komisja skrutacyjna jest zobowiązana sprawdzić, czy łączna ocena punktowa operacji zawarta w pozycji „SUMA PUNKTÓW” została obliczona poprawnie. W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełniania karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD Przewodniczący wzywa członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień członek Rady Stowarzyszenia może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis. Jeżeli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia zostaje uznana za głos nieważny.

Wynik głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD uzyskuje się sumując oceny punktowe wyrażone na kartach stanowiących głosy oddane ważne w pozycji „SUMA PUNKTÓW” i dzieli przez liczbę ważnie oddanych głosów. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący.

Na podstawie wyników głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD sporządza się listę operacji wybranych do przyznania pomocy.

W przypadku uzyskania jednakowej ilości punktów przez dwie lub więcej operacji o kolejności na liście rankingowej decyduje *większa suma punktów za innowacyjność*

W stosunku do operacji będących przedmiotem posiedzenia Rady decyzja podejmowana jest przez Radę w formie (zbiorczej) uchwały o wybraniu lub nie wybraniu operacji do finansowania, której treść musi uwzględniać:

1. wyniki głosowania w sprawie uznania operacji za zgodne z LSR,
2. wyniki głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD i sporządzoną na tej podstawie listę rankingową wniosków,
3. dostępność środków LGD na poszczególne typy operacji,

a ponadto:

- informacje o wnioskodawcy,
- tytuł operacji,
- kwotę refundacji,
- ocenę zgodności z LSR,
- informację o finansowaniu lub nie finansowaniu realizacji operacji.

W głosowaniu i dyskusji nad wyborem operacji nie bierze udziału członek organu decyzyjnego, którego udział w dokonywaniu wyboru operacji może wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności.

Z mocy prawa wykluczeniu podlegają:

- osoby składające wniosek
- osoby spokrewnione w pierwszej linii z wnioskodawcą
- osoby zasiadające w organach lub będące przedstawicielami osób prawnych składających wniosek

W przypadkach innych niż wymienione, o wykluczeniu decyduje głosowanie organu decyzyjnego.

Żaden z członków Rady Stowarzyszenia nie może być pracownikiem biura LGD oraz członkiem Zarządu i Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia, a ponadto dla przejrzystości pracy Rady każdy jej członek zobowiązany jest do złożenia Deklaracji poufności i bezstronności (Załącznik nr 4 do LSR).

Regulamin organizacyjny Rady Stowarzyszenia stanowi Załącznik nr 2 do LSR.

Opis warunków technicznych i lokalowych biura.

Siedziba Stowarzyszenia Dolina Pilicy mieści się w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Św. Antoniego 55 (budynek A). Powierzchnia lokalu użytkowego wynosi 37,52 m². Właścicielem nieruchomości przekazanej w najem Stowarzyszeniu Dolina Pilicy z przeznaczeniem na prowadzenie działalności określonej w statucie na okres do 30 czerwca 2011 roku na podstawie umowy najmu lokalu użytkowego nr ERG 1296/N/08 z dn. 20 czerwca 2008 r. jest Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki. Do dyspozycji Stowarzyszenia jest również ogólnodostępne dla najemców pomieszczenie sanitarne.

Biuro składa się z jednej sali, którą zajmują: kierownik biura, pracownik ds. informatyczno-biurowych, pracownik kadrowo-księgowy, pracownik ds. koordynacji

projektów, w pełni wyposażonej w regały i szafy biurowe oraz szafę do archiwizacji dokumentów. Wyznaczone są cztery stanowiska pracy, w tym trzy zaopatrzone w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu. Wyposażenie stanowisk pracy: 3 komputery, drukarka, kserokopiarka, telefaks. Pomieszczenie biurowe ma zapewnione oświetlenie dzienne oraz sztuczne elektryczne. Warunki lokalowe zapewniają możliwość przyjmowania interesantów oraz świadczenie doradztwa. Dodatkowo na potrzeby pracy Rady Stowarzyszenia jest do dyspozycji pomieszczenie w postaci sali konferencyjnej.

1.6 Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego.

W skład Rady LGD wchodzi osoby posiadające kwalifikacje niezbędne do prawidłowej oceny i wyboru wniosków.

24 członków Rady (co stanowi 100% składu Rady) posiada udokumentowaną wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i podejścia Leader.

2 członków posiada udokumentowaną znajomość języka angielskiego i niemieckiego (w tym dodatkowo jedna osoba deklaruje znajomość j. francuskiego) co stanowi 8,3% składu Rady.

17 członków Rady jest zameldowanych na pobyt stały na obszarze objętym LSR przez okres co najmniej 3 lat co stanowi 70,83% składu Rady.

Członkowie Rady posiadają również udokumentowane doświadczenie w zakresie realizacji operacji lub projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

Szczegółową charakterystykę członków Rady Stowarzyszenia przedstawiono w tabeli będącej Załącznikiem nr 5 LSR.

1.7 Doświadczenie LGD i członków LGD w realizacji operacji.

Członkowie LGD posiadają doświadczenie w zakresie realizacji operacji, projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej oraz zewnętrznych środków krajowych.

Szczegółowy opis doświadczenia poszczególnych członków stowarzyszenia przedstawiono w tabeli stanowiącej Załącznik nr 6 LSR.

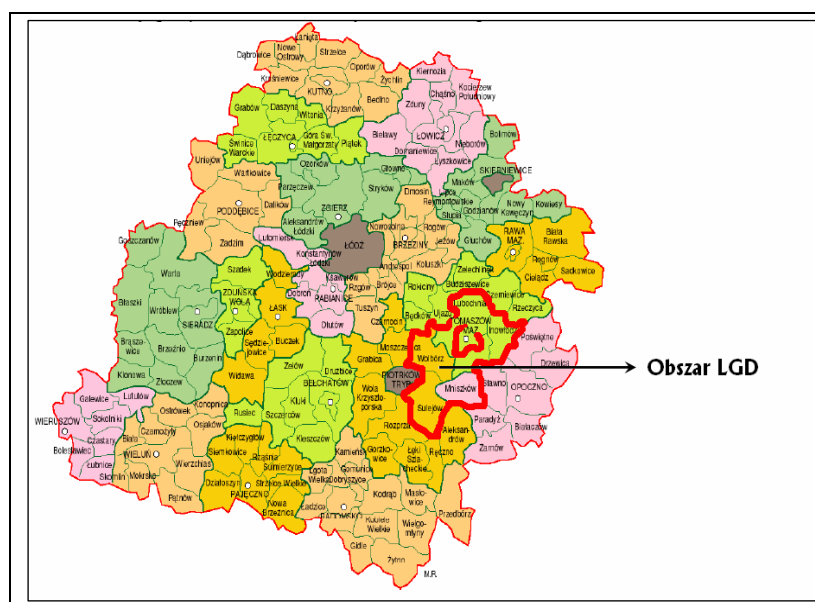
2. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności.

2.1 Wykaz gmin wchodzących w skład LGD.

Region objęty Lokalną Strategią Rozwoju położony jest w południowo - wschodniej części województwa łódzkiego, w powiecie tomaszowskim (3 gminy), piotrkowskim (2 gminy) i opoczyńskim (1 gmina).

Rysunek 1

Mapa województwa łódzkiego

Źródło danych: opracowanie własne z wykorzystaniem mapki województwa łódzkiego.

W skład Lokalnej Grupy Działania Dolina Pilicy wchodzi sześć gmin: Inowłódz, Lubochnia, Mniszków, Tomaszów Mazowiecki, Wolbórz, Sulejów. Są to gminy wiejskie oraz miejsko – wiejska (miasto i gmina Sulejów).

Obszar regionu wynosi 843 km², co stanowi 1,71 % powierzchni ogólnej województwa łódzkiego. Zamieszkuje tu 49 461 zameldowanych na pobyt stały osób (stan na dzień 31.12.2006 roku). Gęstość zaludnienia kształtuje się od 38 osób/km² (Gmina Mniszków) do 83 osób/km² (Gmina Tomaszów Mazowiecki). Szczegóły zawiera tabela 1.

Tabela 1

Wybrane wskaźniki charakterystyczne dla obszaru działania LGD Dolina Pilicy na dzień 31.12.2007 roku.

Wyszczególnienie	Obszar [km²]	Liczba sołectw	Liczba mieszkańców
Gmina Inowłódz	98	10	3 889
Gmina Lubochnia	131	20	7 618
Gmina Mniszków	124	26	4 832
Gmina Tomaszów Mazowiecki	150	24	9 925
Miasto i Gmina Sulejów	188	25	15 596
Gmina Wolbórz	152	22	7 601
Obszar LGD	843	127	49 461

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

2.2 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe.

Uwarunkowania przestrzenno – geograficzne.

Obszar działania LGD obejmuje gminy znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie Zbiornika Sulejowskiego oraz rzeki Pilicy wraz z jej dopływami.

Obszar realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju obejmuje sześć gmin z trzech powiatów: opoczyńskiego, piotrkowskiego i tomaszowskiego. Jest to obszar

rozciągający się od Równiny Piotrkowskiej, okolic Zalewu Sulejowskiego po niezwykle malownicze Wzgórza Opoczyńskie. Obejmuje znaczną część Sulejowskiego Parku Krajobrazowego stanowiącego otulinę zbiornika, przechodząc w Spalski Park Krajobrazowy stanowiący pozostałość przepięknej Puszczy Pilickiej. Charakteryzuje się na ogół płaskim terenem z nieznacznymi obniżeniami doliny rzeki Pilicy i jej dopływów.

Rysunek 2

Mapa obszaru działania Lokalnej Grupy Działania Dolina Pilicy

Źródło danych: opracowanie własne.

Obszar LGD z uwagi na położenie w pobliżu ważnych aglomeracji miejskich, na styku krzyżujących się szlaków komunikacyjnych ma stosunkowo dobrze rozwiniętą infrastrukturę drogową: drogi krajowe (nr 8 Warszawa – Wrocław, nr 12 przebiegająca od granicy zachodniej z Łęknicy przez Żary, Leszno, Kalisz, Łask, Piotrków Trybunalski, Sulejów, Opoczno, Radom, Lublin, Chełm do granicy wschodniej w Dorohusku, nr 74 Sulejów, Kielce, Zamość do Zosina na granicy wschodniej i nr 739 Tomaszów Mazowiecki – Odrzywół), drogi wojewódzkie, powiatowe oraz gminne.

Sieć dróg w ujęciu globalnym wydaje się dostatecznie rozwinięta. Problemem jest jednak często stan nawierzchni. Ponadto z uwagi na rozwój ruchu turystycznego oraz konieczność poprawy bezpieczeństwa rowerzystów wskazane jest przyspieszenie budowy nowych ścieżek rowerowych, zwłaszcza na obszarach najbardziej atrakcyjnych turystycznie. Ważnym mankamentem w tych okolicach jest również niewystarczająca ilość wydzielonych miejsc parkingowych.

Uwarunkowania przyrodnicze oraz ochrona środowiska.

Środowisko przyrodnicze obszaru działania LGD charakteryzuje się dużymi walorami krajoznawczymi, ze względu na położenie w obrębie terenów bardzo zróżnicowanych geomorfologicznie. Ciekawa i zróżnicowana rzeźba terenu w połączeniu z bogatymi zasobami przyrody skupionymi w parkach krajobrazowych i rezerwach, przepiękną doliną rzeki Pilicy z dopływami, struktura użytków rolnych oraz zabytki kultury materialnej decydują o dużej atrakcyjności regionu. Tereny leśne stanowią naturalne siedliska dla wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt.

Tabela 2

Powierzchnia lasów na obszarze działania LGD Dolina Pilicy

(stan na 31.12.2007r.)

Wyszczególnienie	Powierzchnia lasów w ha	% udział lasów
Gmina Inowódz	5 691,4	58,20
Gmina Lubochnia	7 017,7	53,40
Gmina Mniszków	4 053,8	32,60
Miasto i Gmina Sulejów	7 936,4	42,20
Gmina Tomaszów Mazowiecki	6 524,4	43,60
Gmina Wolbórz	4 138,5	27,30
Obszar LGD	35 362,2	41,96

Źródło danych opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Lasy na obszarze działania LGD pełnią wielorakie funkcje: ochronną polegającą na dodatnim oddziaływaniu na środowisko przyrodnicze, produkcyjną – dostarczają surowca drzewnego, owoców leśnych, ziół oraz społeczno - gospodarczą jako teren dla rekreacji i turystyki.

Na terenie LGD Dolina Pilicy znajdują się obszary i obiekty cenne przyrodniczo, które objęte zostały ochroną prawną. Zalicza się do nich m.in.:

- Dolinę Rzeki Pilicy,
- Spalski Park Krajobrazowy,
- Rezerваты: „Dęby w Mszczach”, „Czarny Ług”, „Konewka”, „Jeleń”, „Sługocice”, „Twarda”, „Kruszowiec”, „Małecz”, „Starodrzew Lubochniański”, „Lubiaszów”, „Las Jabłoniowy”, „Niebieskie Źródła” (na granicy obszaru w obrębie miasta Tomaszów Mazowiecki), „Spała”, „Żądłowice”, „Gać Spalska”, „Gaik”, „Błogie”
- Park historyczny w Spale,
- Sulejowski Park Krajobrazowy,
- Obszary objęte programem Natura 2000.

Struktura rolnictwa na tym obszarze jest stosunkowo jednolita, gdyż we wszystkich gminach występuje duża ilość małych gospodarstw. Na obszarze działania LGD dominują grunty IV, V klasy bonitacyjnej. W obrębie tym nie występują gleby klasy I i II.

Klimat na obszarze działania LGD Dolina Pilicy jest kształtowany przede wszystkim przez przeważającą w ciągu roku równoleżnikową cyrkulację powietrza. Dominuje wpływ wilgotnych mas powietrza polarno – morskiego oraz polarno – kontynentalnego. Zdecydowanie przeważają wiatry zachodnie i południowo – zachodnie. Obszar charakteryzuje się średnimi wielkościami nasłonecznienia, typowymi dla większości obszarów Polski. Średnia roczna temperatura wynosi w granicach 7,6°C – 7,8°C.

Wody powierzchniowe tworzy sieć cieków: rzeka Gać, Lubochenka, Pilica, Wolbórka, Mszczanka, Bielina, Piasecznica, Zbiornik Sulejowski, jezioro Ług. Wody podziemne występują w obrębie dwóch poziomów: czwartorzędowego oraz górnojurajskiego i dolnokredowego.

Warunki klimatyczne i topograficzne terenu są we wszystkich gminach zbliżone.

Żywotnym problemem, przede wszystkim wobec niezwykle wrażliwego potencjału przyrodniczego tutejszych okolic, jest minimalizacja poziomu zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Jego stan bardzo mocno skorelowany jest z poziomem życia mieszkańców oraz rozwojem turystyki tego regionu.

Każda z ulokowanych tu gmin jest odpowiedzialna za wdrażanie Gminnego Programu Gospodarki Odpadami. To właśnie sposób zagospodarowania odpadów stałych i ciekłych (ścieków), a co za tym idzie stopień skanalizowania obszaru stanowi ważny wskaźnik skuteczności tych działań.

Odpady ze względu na źródło powstawania dzielą się na:

- odpady komunalne, pochodzące w większości z gospodarstw domowych,
- odpady przemysłowe, pochodzące z procesów technologicznych w przemyśle,
- odpady niebezpieczne powstające w oczyszczalniach ścieków, w sektorze medycznym oraz znajdujące się w strumieniu odpadów komunalnych i gospodarczych.

Na obszarze działania LGD Dolina Pilicy usytuowane jest na obrzeżach miasta Tomaszów Mazowiecki w miejscowości Lubochnia Górki duże składowisko oraz sortownia odpadów komunalnych w zarządzie firmy Sita Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie oraz składowisko odpadów przemysłowych w miejscowości Podkałek (gm. Sulejów) należące do PIOMA – ODLEWNIA Sp. z o.o., z siedzibą w Piotrkowie Trybunalskim. Firmy składują odpady na terenie własnym, a następnie organizują we własnym zakresie ich wywóz. Odpady niebezpieczne, wobec braku odpowiedniego składowiska, wywożone są poza teren działalności LGD. Na omawianym obszarze nie ma również instalacji do unieszkodliwienia odpadów medycznych, które z ośrodków zdrowia zbierane są przez wyspecjalizowaną firmę i wywożone do spalarni.

Każdy wytwórca odpadów przemysłowych, we własnym zakresie zajmuje się organizacją ich wykorzystania lub odbioru. Najczęściej odpady są odbierane, odzyskiwane lub unieszkodliwiane przez uprawnionych odbiorców, którzy posiadają odpowiednie zezwolenia.

Organizacją i wykonaniem usług odbioru odpadów na terenie objętym Lokalną Strategią Rozwoju zajmuje się w Gminie Wolbórz Spółdzielnia AGROMEL z

Wolborza wywożąca je na składowisko w Młynarach zarządzane przez firmę KOM-WOL Sp .z o.o. z Wolborza. W gminie Inowódz podmiotem obsługującym gospodarkę odpadami jest Zakład Usług Komunalnych „HAK” z siedzibą w Piotrkowie Trybunalskim, transportującym odpady na składowisko w Brzustowie administrowane przez ZUK z siedzibą w Spale oraz firma Altvater Sulo Sp. z o.o. w Warszawie oddział w Tomaszowie Mazowieckim, transportująca odpady na składowisko w Lubochni. W gminie Mniszków zbieraniem i wywożeniem odpadów zajmuje się firma Altvater Sulo Sp. z o.o. oraz Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Opocznie, wywożące śmieci na wysypisko w miejscowości Różanna-Karwice k/Opoczna. Na terenie gminy Tomaszów Mazowiecki zezwolenie na odbiór odpadów posiadają:

- firma Altvater Sulo Sp. z o.o. oddział w Tomaszowie Mazowieckim,
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Opocznie,
- Zakład Usług Komunalnych HAK z siedzibą w Piotrkowie Trybunalskim,
- Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe JUKO z siedzibą w Piotrkowie Trybunalski.

Odpady stałe trafiają na składowisko w Lubochni.

W gminie Lubochnia wywozem odpadów stałych na składowisko w Lubochni Górkach zajmują się:

- Zakład Usług Komunalnych HAK z siedzibą w Piotrkowie Trybunalskim,
- Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe JUKO z siedzibą w Piotrkowie Trybunalski,
- Sulo Polska Sp. z o.o. oddział w Tomaszowie Mazowieckim.

W gminie Sulejów zbiórką odpadów zajmuje się Miejski Zakład Komunalny w Sulejowie wywożący je na lokalne składowisko w Sulejowie. Wskazane firmy organizują w/w usługę poprzez zawarcie indywidualnych umów z mieszkańcami gmin. Niestety dane tych firm wykazują, iż objętych zorganizowaną zbiórką odpadów stałych jest tylko około 60% mieszkańców. Jeszcze gorzej przedstawia się wskaźnik udziału odpadów segregowanych w globalnej ich ilości, bo zaledwie 4 %.

Ścieki komunalne odprowadzane są do kilku oczyszczalni ścieków za pomocą sieci kanalizacyjnej o łącznej długości 104,2 km (tabela nr 3).

Tabela 3

Wybrane wskaźniki dotyczące ochrony środowiska.

Gminy	Kanalizacja w km	Oczyszczalnie ścieków	Ścieki wymagające oczyszczenia odprowadzane do wód i ziemi [dam ³]
Gmina Inowódz	3,1	3	110,3
Gmina Lubochnia	31,0	1	135,6
Gmina Mniszków	23,6	1	13,0
Gmina Tomaszów Mazowiecki	4,8	1	6,6
Miasto i Gmina Sulejów	23,10	1	110,6
Wolbórz	18,6	3	90,0
Obszar LGD	104,2	10	466,1

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2006) oraz informacji własnych z gmin.

Uwarunkowania turystyczno – rekreacyjne.

Gminy z obszaru działania LGD Dolina Pilicy mają charakter rolniczo – turystyczny o bogatych walorach przyrodniczo - krajobrazowych stanowiących dla nich szansę dynamicznego rozwoju turystyki i rekreacji.

Największą atrakcją tego regionu stanowi Zalew Sulejowski, który powstał w latach 1969 – 1973. W pierwotnym założeniu miał zaopatrywać przemysłową Łódź w wodę. Wobec upadających wielu łódzkich zakładów przemysłowych, w coraz większym stopniu Zalew stawał się miejscem rekreacji i wypoczynku. W jego otoczeniu powstało wiele hoteli oraz ośrodków gastronomiczno – turystycznych.

Tabela 4

Usługi hotelarsko – gastronomiczne na obszarze działania LGD.

Gminy	Miejsca noclegowe całoroczne	Miejsca noclegowe ogółem	Udzielone noclegi	Gospodarstwa agroturystyczne
Gmina Inowłódz	1 274	1 314	177 816	6
Gmina Lubochnia	25	175	brak danych	1
Gmina Mniszków	0	0	0	6
Miasto i Gmina Sulejów	184	659	27 604	2
Gmina Tomaszów Mazowiecki	490	1 142	62 870	12
Gmina Wolbórz	528	834	73 692	6
Obszar LGD	2 476	3 949	341 982	33

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2007) oraz na podstawie danych własnych z urzędów gminy.

Rola agroturystyki w aktywizacji społeczno – gospodarczej obszaru LGD ma coraz większe znaczenie, zwłaszcza w regionach turystycznie atrakcyjnych pod względem walorów przyrodniczych, krajobrazowych, środowiskowych i zabytkowych.

Agroturystyka jest coraz bardziej popularną formą wypoczynku. Jest to wypoczynek u rolnika w funkcjonującym gospodarstwie rolnym, gdzie można mieszkać, obserwować jak na co dzień wygląda hodowla zwierząt i produkcja roślin. Stanowi szansę zróżnicowania działalności na obszarach wiejskich i pozyskiwania dodatkowych środków finansowych. Na obszarze działania LGD występuje wiele gospodarstw agroturystycznych, 11 z nich ma możliwość rekreacyjnej jazdy konnej oraz przejażdżki bryczką, na terenie LGD funkcjonuje Stajnia Podklasztorze.

Tabela 5

**Szlaki rowerowe, piesze, wodne na obszarze działania Lokalnej Grupy Działania
Dolina Pilicy.**

Inowódz	„Szlak Partyzancki im. majora H. Dobrzańskiego – Hubala” – czerwony szlak pieszy „Szlak Tomaszów Mazowiecki – Lubocz” – zielony szlak pieszy „Szlak im. Prezydenta Ignacego Mościckiego” – niebieski szlak pieszy i rowerowy „Szlak po Parku Spalskim” „Carską drogą do żubrów” – szlak rowerowy lub pieszy Szlak rowerowy im. Juliana Tuwima Szlak romański (kościółek św. Idziego)
Lubochnia	„W krainie Żubra” trasa 206 km ogółem Niebieski szlak turystyczny im. Prezydenta Ignacego Mościckiego Przez obszar gm. Lubochnia przebiega łącznik szlaku romańskiego do Inowłodza i Sulejowa
Mniszków	Ścieżka rowerowa im. Zygmunta Goliata wokół Zalewu Sulejowskiego
Tomaszów Mazowiecki	Szlak Partyzancki im. majora H. Dobrzańskiego – Hubala – czerwony szlak pieszy Szlak Tomaszów Maz. – Lubocz – zielony szlak pieszy „Niebieski szlak turystyczny im. Prezydenta Ignacego Mościckiego – szlak przyrodniczo – historyczny „– 21,5 km ogółem Szlak Rzeki Pilicy – niebieski szlak wodny „Turystyczno – edukacyjna ścieżka rowerowa im. Zygmunta Goliata wokół Zbiornika Sulejowskiego” – trasa 72 km ogółem „Carską drogą do żubrów” – szlak rowerowy lub pieszy
Sulejów	Ścieżka rowerowa im. Zygmunta Goliata wokół Zalewu Sulejowskiego Szlak romański (Opactwo Cystersów w Podklasztorzu) Szlak Rzeki Pilicy – niebieski szlak wodny
Wolbórz	Szlak Partyzancki Małego Franka – czerwony szlak pieszy – trasa 16 km na terenie gminy Szlak Rzeki Pilicy – niebieski szlak wodny Szlak Rekreacyjny – zielony szlak pieszy – trasa 7 km na terenie gminy Ścieżka rowerowa im. Zygmunta Goliata wokół Zbiornika Sulejowskiego Czerwony szlak dla turystów zmotoryzowanych – trasa 11 km na terenie gminy

Źródło opracowanie własne na podstawie danych z poszczególnych gmin.

Uwarunkowania historyczne i regionalno - kulturowe

Region działania LGD obejmujący obszar gmin położonych wokół Zalewu Sulejowskiego, w pobliżu rzeki Pilicy w południowo-wschodniej części regionu łódzkiego cechuje niezwykła jednorodność historyczna, wynikająca przede wszystkim z wiodącej roli jaką pełniła Pilica od zarania osadnictwa na tych terenach. Życie ludzi od początku skupiało się wokół rzek, które niosły tak potrzebną wodę i pożywienie, były naturalną przeszkodą, a jednocześnie ochroną tu osiedlających się. Pilica ułatwiała transport – przemieszczanie się ludzi i towarów. Przy jej rozlewiskach i brodach powstawały miasta i osady. Najwcześniejsze wyraźne ślady tutejszego osadnictwa pochodzą z epoki żelaza - okresu wpływów rzymskich (I-III w. n. e. stanowiska archeologiczne – cmentarzysko grobów jamowych i popielnicowych – Cieblowice). Z V-VI w. n.e. pochodzą ślady osadnictwa w okolicach Inowłódza (ślady pochówków, przedmiotów kultu, ceramiki). O jeszcze starszym osadnictwie, bo sprzed 4 tys. lat świadczą prace wykopaliskowe w rozwidleniu dopływu Pilicy – rzeki Wolbórki i Moszczanki, w obrębie dzisiejszego Wolborza, niewątpliwie obok Inowłódza najstarszej miejscowości tego regionu. Jego udokumentowana historia sięga początków polskiej państwowości. Pierwsza wzmianka o Wolborzu pochodzi z 1065 r. jako centrum wczesnośredniowiecznego opola, przekształconego w kasztelanię. W latach 1123-1125 Wolbórz był już drugą stolicą biskupstwa kujawskiego, a nieco później miastem rezydencjalnym biskupów włocławskich. Również Inowłódz w skali historii Państwa Polskiego sięga jej początków. Wymieniony był w 1145r. przez Mieszka Starego jako ważna osada handlowa, z prawem pobierania cła przewozowego. Z 1082 r. pochodzi piękny, obronny kościółek pw. św. Idziego, wzniesiony na wzgórzu lewego brzegu Pilicy przez Władysława Hermana. Nieco później, bo w 1111r. król Bolesław Krzywousty w okolicach dzisiejszej Lubochni ufundował kościół, który niestety nie przetrwał do naszych czasów. Tutejsze osadnictwo datowane jest na VIII – XIII w.(odkryta ceramika). Pierwszy dokument o Lubochni pochodzi z 1335 r. lokujący ją w okolicach grodu inowłodzkiego. XIII w. okolicom Inowłódza przyniósł wraz z najazdami Tatarów ogromne spustoszenie, przez co miejscowość ta uzyskała prawa miejskie dopiero w XIV w.

Więcej szczęścia miał Wolbórz, który XIII w. był już znaczącą osadą, co potwierdzone zostało w 1273 r. nadaniem mu praw miejskich (na prawie średzkim),

zaledwie 16 lat po Krakowie. O Sulejowie pierwsze wzmianki pochodzą z XII w. i mówią o nim jako osadzie książęcej położonej na szlakach handlowych, przy przeprawie przez rzekę Pilicę. Powstanie miasta datowane na lata 1279 – 1292, związane jest z założonym w 1176 r. opactwem cystersów, którzy wybudowali tu potężny kościół i klasztor. Z tego okresu pochodzą również udokumentowane ślady obecności wielu innych, lokowanych w większości na prawie niemieckim okolicznych miejscowości (Smardzewice, Świńsko, Chorzęcin).

XIV w. dla nadpilickich osiedli korzystających z dochodów komór celnych przyniósł szybki rozwój gospodarczy. Obok handlu rozwijało się tu rzemiosło i oświata. W Wolborzu zorganizowana została filia Akademii Krakowskiej. Należy odnotować, iż w 1503 r. w Wolborzu urodził się Andrzej Frycz Modrzewski, późniejszy czołowy myśliciel epoki odrodzenia, autor słynnego dzieła „O poprawie Rzeczypospolitej”, który jednocześnie w 1553 r. został wójtem miasta. Sulejów stał się ważnym ośrodkiem przerobu drewna oraz wypalania tutejszego wapienia. Inowódz od zarania swych dziejów, korzystając z dogodnego położenia, pełnił niezwykle strategiczną rolę wynikającą z przebiegającej tu granicy Ziemi Łęczyckiej, Sieradzkiej i Sandomierskiej. Doceniając znaczenie tego miejsca w latach 1352-1370 król Kazimierz Wielki wybudował w pobliżu przeprawy zamek i otoczył miasto murem obronnym. Odtąd Inowódz stał się ważnym ogniwem w systemie obronnym Królestwa Polskiego. Do połowy XVII w. był siedzibą kasztelanów inowłodzkich. Wielkim bogactwem tego regionu były również wspaniałe lasy prastarej Puszczy Pilickiej, które od zarania dziejów polskiej państwowości były miejscem wielu wspaniałych łowów piastowskich książąt i królów.

Epizodem historycznym, który przyspieszył poczucie więzi narodowej mieszkającej tu społeczności było uczynienie Podklasztorza i Wolborza miejscem koncentracji wojsk koronnych w drodze pod Grunwald w czerwcu 1410 r. na rozprawę z Zakonem Krzyżackim. Lubochnia była świadkiem przemarszu tych wojsk. Intensywny rozwój gospodarczy tego obszaru, o dobrze wykształconej tożsamości narodowej w XV i XVI w. dokonujący się przy dużym udziale Pilicy jako ważnego szlaku handlowego, dzielącego, ale i łączącego ze sobą Małopolskę z Mazowszem i Wielkopolską, został gwałtownie przerwany „potopem szwedzkim” w połowie XVII w., rozpoczynającym długoletni proces upadku, dotąd pomyślnie rozrastających się miejscowości, teraz wyludniających się i popadających w ruinę. Po II rozbiórce Polski region ten znalazł się w zaborze pruskim, by następnie trafić na długie lata w

administrację pobliskiej Guberni Piotrkowskiej Królestwa Polskiego. Za aktywny udział tutejszej społeczności, w krwawo stłumionym powstaniu styczniowym, dekretem carskim z 1870 r. Sulejów, Wolbórz oraz Inowódz utraciły prawa miejskie. W pobliskich lasach i polach, zwłaszcza w okolicach Lubochni, Inowódza, Wolborza, Golesz i Sulejowa pozostało wiele powstańczych mogił - niemych świadków stoczonych bitew i potyczek. Zanim ziemia ta otrząsnęła się z klęski powstania styczniowego, stała się areną dramatycznych zmaganiań na południowym froncie krwawej bitwy łódzkiej, rozgrywającej się w pobliżu Lubochni i Inowódza, nie omijając samego miasta. Pozostał po nich wojenny cmentarz z bezimiennymi mogiłami pogrzebanych tu tysięcy żołnierzy pruskich i rosyjskich.

Odzyskaną niepodległość 1918 r. przywitały tu zgliszcza i wyludnienie. W innej dużo korzystniejszej sytuacji znalazły się Wolbórz i Sulejów, które w szybkim czasie zaczęły wychodzić z gospodarczego marazmu. W 1927r. Sulejów odzyskał prawa miejskie, a jednocześnie szybko odbudowywał swoją pozycję ważnego ośrodka przemysłu wapienniczego i drzewnego. Niestety, we wrześniu 1939 r. 75% miasta w wyniku hitlerowskiego bombardowania zostało zniszczone, a sama wojna przyniosła zagładę 40% mieszkańców. W czasie II wojny św. położona nieopodal Inowódza Spała, na przełomie XIX i XX w. pełniła rolę letniej rezydencji carów Rosji, a po odzyskaniu niepodległości również prezydentów II Rzeczypospolitej, stała się siedzibą dowództwa niemieckiego na front wschodni. Dla zabezpieczenia przed atakami lotniczymi niemieckich pociągów specjalnych, pełniących funkcję mobilnych ośrodków dowodzenia, na początku lat 40-tych w pobliskiej Konewce i Jeleniu zostały zbudowane potężne, blisko 400-metrowe zespoły schronów kolejowych. Jednak ze względu na szybkość przesuwania się frontu w czasie niemieckiego ataku na Związek Radziecki, obiekty te nie zostały wykorzystane do przypisanej im roli, albowiem centrum dowodzenia przeniesiono do Wilczego Szańca w Gierłoży. Przed większymi zniszczeniami w tym czasie uchroniła się również Lubochnia i Wolbórz. Bogactwo tutejszych lasów Doliny Pilicy, w obrębie Sulejowa i Inowódza, także strategiczne położenie na trasach ruchu wojsk prowokowało do wzmożonego ruchu oporu w tym rejonie. Tu, w okolicach Inowódza od kwietnia 1940r. stacjonował oddział majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”. Na obszarze całego regionu w okresie okupacji szczególną aktywnością odznaczyły się liczne oddziały Armii Krajowej. Lasy te były świadkami wielu dramatycznych wydarzeń. Stąd miejsca pamięci – mogiły poległych żołnierzy, miejsca straceń i tragicznych epizodów

partyzanckich (m.in. Tresta, Twarda, Ciebłowice, Lubochnia, Spała, Golesze, Sulejów).

Przedstawiony powyżej krótki rys historyczny regionu Stowarzyszenia Dolina Pilicy świadczy o ogromnym wpływie rzeki na wspólnotę zjawisk tego obszaru. Dokumentuje wspólne korzenie w czasach odległych, potwierdza ciągłość osadnictwa na tym obszarze. Wiele obecnych tu obiektów historycznych, świadków burzliwej historii tej ziemi, stanowi unikalną wartość nie tylko w skali regionu. Przy wspólnej ich prezentacji i promocji zwiększenia się skuteczności ich oddziaływania.

Na przestrzeni wieków ta malowniczo meandrująca rzeka, łącząca osiadłe tu społeczności lokalne, przysparzała bogactwa i dobrobytu. Była naturalnym szlakiem wodnym ułatwiającym handel drewnem – największym bogactwem regionu, dawała zyski od przepraw towarów. Przez ten obszar przebiegały najważniejsze szlaki handlowe: bursztynowy, litewski (Wolbórz), ruski (Inowódz, Sulejów). Ale bywało w dziejach tej ziemi, że Pilica dzieliła – stanowiła granice jednostek administracyjnych, oddzielała Małopolskę od Mazowsza i Wielkopolski. Tu stykała się Ziemia Sieradzka z Łęczycką i Sandomierską. W okresie rozbiorów tu przebiegała granica zaborów pruskiego i austriackiego, nieco później graniczyły ze sobą gubernia Piotrkowska z Radomską. Położenie na styku obszarów, jak wcześniej powiedziano przyspieszało rozwój, ale jednocześnie stało się przyczyną wielu dramatów dziejowych, spustoszeń i upadków miejscowości. Stworzyło jednocześnie niepowtarzalny klimat budowy wspólnej, własnej tożsamości małej ojczyzny, kształtowanej przez wieki wspólnymi zwyczajami, tradycjami, obrzędami, sposobami celebracji świąt religijnych. Zdziwiająco jednolicie prezentuje się na tym tle pieśń ludowa, stroje ludowe, zwyczaje weselne i regionalna kuchnia. We wszystkich tych przejawach twórczej aktywności zaznacza się mocny wpływ motywów opoczyńskich, ze słabą obecnością wątków sieradzkich.

W codziennym życiu wsi tego regionu daje się odczuć potrzebę nawiązywania do wspólnej tradycji, będącej wyznacznikiem tożsamości i odrębności kulturowej. W pielęgnowaniu tych wartości, przyoblekaniu w żywe, współczesne formy w regionalnym kanonie najważniejszą rolę pełnią gminne ośrodki kultury, gminne biblioteki publiczne, ich filie, szkoły, domy ludowe, świetlice wiejskie oraz skupione wokół nich koła gospodyń wiejskich, zespoły ludowe oraz orkiestry dęte, działające obok OSP (tabela nr 6).

Tabela 6

Podstawowe dane charakteryzujące kulturę.

Wyszczególnienie	Bibliotek i i filie	kina	muzea	domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	Zespoły artystyczne
1	2	3	4	5	6
Gmina Inowódz	1	0	0	5	4
Gmina Lubochnia	2	0	0	1	1
Gmina Mniszków	3	0	0	5	3
Gmina Tomaszów Mazowiecki	5	0	0	10	7
Miasto i Gmina Sulejów	5	0	1	1	5
Gmina Wolbórz	3	0	0	1	7
Obszar LGD	19	0	1	23	27

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych GUS (kolumna 1 - 3 dane na dzień 31.12.2006r) oraz danych własnych gmin.

Dobłą ilustracją pielęgnowania lokalnej tradycji oraz aktywności twórczej określającej tożsamość regionu jest przede wszystkim mnogość regionalnych imprez, promujących tutejszy folklor, jego koloryt i potencjał, a oto najważniejsze z nich:

- Gminne koncerty kolęd z udziałem przede wszystkim uczniów szkół gminnych (organizator - GOK)
- Jasełka – przedstawienia bożonarodzeniowe wzorowane na średniowiecznych misteriach franciszkańskich z udziałem młodzieży (organizatorzy – wiejskie świetlice)
- Chodzenie z turoniem – kolędowanie po wsiach z udziałem wiejskiej młodzieży (organizatorzy – wiejskie świetlice)
- Pierzawka – tradycyjne darcie pierza połączone ze śpiewaniem tradycyjnych pieśni ludowych (organizator - koła gospodyń wiejskich)
- Jarmarki spalskie (raz w miesiącu, w drugą niedzielę miesiąca, od maja do października) – prezentacja i sprzedaż twórczości artystycznej, rzemiosła, rękodzieła (organizator - Robert Papis)

- Topienie marzanny – obrzęd związany z topieniem lub też paleniem kukły „marzanny”, symbolizującej złą, odchodzącą zimę, w pierwszy dzień wiosny (organizatorzy - wiejskie świetlice)
- Wielkanoc na ludowo (palmy wielkanocne) – tradycja przygotowywania palm z gałązek, barwnie zdobionych kwiatami i kolorowymi wstążkami – niedziela poprzedzająca Wielkanoc; również obrzędy związane z wróżbami pomyślności w kolejnym roku z wykorzystaniem poświęconych palm – urządzone konkursy na najładniejszą palmę (organizatorzy - koła gospodyń wiejskich)
- Sobótki – tradycja wywodząca się z pogańskich obrzędów i tradycji nocy świętojańskiej; towarzyszą jej konkursy, puszczanie wianków na Pilicy oraz zabawa przy ognisku i występy ludowych zespołów artystycznych (organizatorzy - GOK)
- Ubijanie masła – promocja tradycyjnych metod wytwarzania masła na tle prezentacji ludowej twórczości regionalnej – występy zespołów folklorystycznych (organizatorzy - GOK)
- Dożynki – święto plonów – podziękowanie rolnikom za ich całoroczny trud, połączone z prezentacją dorobku ludowych zespołów artystycznych (organizatorzy - GOK)
- Święto ziemniaka – impreza plenerowa, w ramach której odbywają się : występy artystyczne, degustacje potraw z ziemniaków oraz konkursy na największego i najdziwniejszego ziemniaka (organizatorzy - GOK)
- Opoczyńskie Jadło Śpiewką Okraszone (Dni Mniszkowa) – pokaz tradycyjnych potraw oraz występy zespołów ludowych;
- Hubertus Spalski – święto myśliwych – przedstawienie dorobku kół łowieckich w skali ogólnopolskiej uświetnione tradycyjną pogonią za lisem, polowaniem i licznymi imprezami i wystawami tematycznymi (organizatorzy - Polski Związek Łowiecki, Polski Związek Jeździecki oraz Nadleśnictwo Spała)
- Andrzejki – tradycyjne zabawy i wróżby (organizatorzy – Koła Gospodyń Wiejskich)

W kalendarzu imprez cyklicznych znalazły się m.in.:

- Spotkania noworoczne – prezentacja dorobku kulturowego gmin (zespoły, kapele, twórcy ludowi);
- Rodzinny festyn rekreacyjny z okazji Dnia Dziecka i Dnia Sportu
- Rewia kawaleryjska – prezentacja koni
- Regaty żeglarskie na Zalewie Sulejowskim
- Sanna - impreza plenerowa, połączona z zabawami na śniegu, tańcami i ogniskiem
- Festiwal w Krajobrazie – coroczne, lipcowe wydarzenie kulturalne dźwięku, ruchu, światła, obrazów – plenery malarskie, fotograficzne, przedstawienia teatralne (organizatorzy - Stowarzyszenie „Festiwal w Krajobrazie”)
- Koncerty Filharmonii Łódzkiej w scenerii romańskiego kościółka św. Idziego w Inowłodzu w ramach festiwalu „Kolory Polski”
- Babie Lato (pożegnanie lata) – integracyjna impreza plenerowa
- Cykl rajdów pieszych i rowerowych po najciekawszych szlakach turystycznych regionu (m.in. Rajd Rowerowy Doliną Pilicy)
- Turnieje Podklasztorne – prezentacja artystycznych dokonań młodzieży skupionej wokół świetlic środowiskowych
- "Wolborski Saganek" – prezentacja regionalnych potraw (organizator - Kola Gospodyń Wiejskich)
- Cykl corocznych imprez promocyjno-integracyjnych m.in.: Dni Gminy Inowódz, Dni Wolborza, Święto Ciebłowic, Dni Sulejowa, Dni Wąwału, Dni Wolborza, Festyn Majowy w Chorzęcinie,
- Coroczne plenery malarskie

Wśród produktów regionalnych charakterystycznych dla tego obszaru należy wymienić:

- rzeźbiarstwo w drewnie – Jan Mielczarek (Biała), Włodzimierz Rucki
- miody pitne według starej regionalnej receptury – Maciej Jaros (Łazisko)
- palmy i pisanki, pająki – Cecylia Król (Smardzewice)
- twórczość literacka, rękodzieło ludowe – Krystyna Wieczorek (Lubiaszów)

- kowalstwo artystyczne - Sylwester Wójciak (Luboszewy), Tomasz Klimek (Nowy Olszowiec)
- hafciarstwo krzyżkowe oraz wyszywane koralikami gorsety – Koło Gospodyń Wiejskich (Wolbórz), Zofia Mierzwa (Twarda)
- rymarstwo – Bogdan Mierzejewski (Wolbórz)

Na obszarze działania LGD występuje wiele potraw tradycyjnych m.in.:

• marchwiosz bryński • tradycyjne masło lubocheńskie • lubocheńska dynia w occie • chleb wiejski z Lubochenka • glinicka nalewka porzeczkowa na księżycówce	}	Lubochnia
• wolborska zalewajka (starodawna) • kapusta z grochem • dusicha – ziemniaki z mąką • „Gęś owsiana z Bogusławic” wpis 19.02.2008 r. na Listę Produktów Tradycyjnych w kategorii Mięso świeże oraz produkty mięsne	}	Wolbórz
• bigos wg tradycyjnej receptury • prażuchy z mąką zasmażaną	}	gm. Tomaszów Mazowiecki

We wszystkich lokalnych środowiskach regionu LGD Dolina Pilicy najwięcej aktywności twórczej, prospołecznych postaw, dbałości o regionalny dorobek przejawia się w działalności kół gospodyń wiejskich wszystkich 6 gmin, obok których najczęściej skupiają się tutejsze regionalne zespoły ludowe, koła zainteresowań, kultywowana jest tradycyjna, regionalna kuchnia. Jak wykazały te powyższe zestawienia to właśnie koła gospodyń wiejskich, często w porozumieniu z Gminnymi Ośrodkami Kultury są organizatorami wielu prezentujących lokalny dorobek imprez. Region ten znany jest z działalności artystycznej wielu ludowych zespołów folklorystycznych, które zajmują często czołowe miejsca na ogólnopolskich i międzynarodowych przeglądach. Szczególne miejsca w promocji tego regionu,

piękna doliny Pilicy, tutejszej tradycji i obrzędów ludowych zajmuje mieszkająca w Lubiaszowie, znana pisarka, poetka i gawędziarka Krystyna Wieczorek – autorka m.in. kilkutomowej sagi rodzinnej „Młyn na Stawkach”

2.3 Ocena społeczno – gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej.

Liczba ludności obszaru LGD Dolina Pilicy wynosi 49 461 mieszkańców (wg faktycznego miejsca zameldowania na dzień 31.12.2006 roku), czyli 1,92 % ludności województwa.

Do obszaru o najwyższej koncentracji ludności należą Gmina Sulejów (15 596 osób). Najślabiej zaludnione gminy to Inowódz (3 889 osób) i Mniszków (4 832 osób).

Liczbę ludności w poszczególnych gminach przedstawia tabela.

Tabela 7

Liczba ludności i gęstość zaludnienia na obszarze działania Lokalnej Grupy Działania Dolina Pilicy

Wyszczególnienie	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia
Gmina Inowódz	3 889	40
Gmina Lubochnia	7 618	48
Gmina Mniszków	4 832	38
Miasto i Gmina Sulejów	15 596	66
Gmina Tomaszów Mazowiecki	9 925	83
Gmina Wolbórz	7 601	50
Obszar LGD	49 461	

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na dzień na 31.12.2006 r)

Na terenie objętym LSR 50,59 % ludności to kobiety, natomiast pozostałe 49,41% stanowią mężczyźni.

Obszar objęty LSR nie jest zagrożony bezrobociem strukturalnym. Liczba bezrobotnych ogółem na obszarze objętym LSR - stan na koniec 30 czerwca 2008 r.: 2 100. Stopa bezrobocia wynosi 9,3%.

Na obszarze objętym LSR funkcjonuje 3 199 podmiotów gospodarczych (stan na dzień 31.12.2007r.). Działalności gospodarcza firm w większości zorientowana jest na zaspokajanie potrzeb w zakresie produkcji i usług na rynku lokalnym. Funkcjonują przedsiębiorstwa w branży spożywczej, budowlanej, papierniczej i poligraficznej.

Tabela 8

Podmioty gospodarcze na obszarze działania LGD.

Gminy	Ogółem	Sektor		Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne
		Publiczny	Prywatny	
Inowódz	273	13	260	11
Lubochnia	433	15	418	6
Mniszków	258	10	248	7
Sulejów	1 074	26	1 048	28
Tomaszów Mazowiecki	696	18	678	23
Wolbórz	465	22	443	28
Obszar LGD	3 199	1 589	3 095	103

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na dzień 31.12.2007r)

Nie ma gminy, w której bezrobocie znacznie odstępowałoby od reszty, co wpływa na znaczną spójność badanego obszaru. Pomimo dużego przywiązania mieszkańców do ziem, zauważa się również tutaj problem emigracji zarobkowej, tzn. wyjazdu dużej liczby młodych mieszkańców do większych ośrodków miejskich lub za granicę. Jest to spowodowane przede wszystkim brakiem perspektyw rozwoju, dużym bezrobociem oraz niższymi zarobkami niż w dużych ośrodkach miejskich.

2.4 Specyfika obszaru.

O specyfice obszaru działania Lokalnej Grupy Działania Dolina Pilicy decyduje szereg istotnych elementów warunkujących możliwość realizacji wspólnej Lokalnej Strategii Rozwoju.

W szczególności należy zwrócić uwagę na następujące wspólne cechy:

- dominujący udział ludności wiejskiej w strukturze mieszkańców;
- zbliżone warunki przyrodnicze, rolnicze i krajobrazowe;
- zainteresowanie mieszkańców poziomem zanieczyszczenia środowiska naturalnego;
- gminy wchodzące w skład partnerstwa mają na swym obszarze Zalew Sulejowski lub przepływa rzeka Pilica z dopływami;
- rozbudowana sieć szlaków rowerowych, pieszych i wodnych;
- duża ilość organizacji pozarządowych o szerokim spektrum działania;
- kultura, tradycja specyficzna dla obszaru działania LGD;
- duży obszar lasów, parków, rezerwatów;
- obszar bogaty w obiekty historyczne;
- imprezy o charakterze lokalnym i regionalnym;
- mała ilość uciążliwego przemysłu.

Cechą charakterystyczną obszaru LGD jest stosunkowo wysoka aktywność gospodarcza mieszkańców oraz samorządu. Świadczy o tym duża liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych.

Obszar LSR charakteryzuje się wspólnymi cechami ukształtowania terenu, wspólnymi walorami przyrodniczymi i zbieżnymi celami działalności tj. ochroną środowiska przyrodniczego, modernizacją rolnictwa, rozwojem alternatywnych źródeł utrzymania, rozwojem i modernizacją funkcji rekreacyjno - turystycznej.

Do dodatkowych czynników łączących obszar partnerstwa należy zaliczyć także: uwarunkowania historyczne, uwarunkowania społeczno – gospodarcze oraz stosunkowo dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną.

3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.

Tabela 9

Czynniki zewnętrzne i wewnętrzne z wyszczególnieniem mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie w centrum Polski • Walory krajoznawczo – przyrodnicze, • Folklor, kultura i tradycje regionu, • Duża ilość obiektów związanych z historią, • Imprezy o charakterze lokalnym i regionalnym, • Brak uciążliwego przemysłu, • Duża liczba organizacji pozarządowych, • Warunki do rozwoju agroturystyki, • Bogate dziedzictwo kulturowe, tradycja, zwyczaje regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słaba infrastruktura ochrony środowiska, niski poziom świadomości ekologicznej, • Zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych, • Mała ilość mikroprzedsiębiorstw, • Słabe z informatyzowanie obszaru, • Zdegradowane środowisko naturalne, • Słaba infrastruktura turystyczna, • Słaba promocja regionu, • Nie w pełni wykorzystane zasoby przyrodnicze i krajobrazowe, • Zła gospodarka odpadami, • Rozdrobnienie rolnictwa, • Brak wypracowanego regionalnego produktu turystycznego , • Brak dostatecznego, jednolitego i kompleksowego oznakowania atrakcji turystycznych na terenie gmin.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Pozyskiwanie środków UE, • Rozwój turystyki i rekreacji, • Wzrost zainteresowania turystyką poznawczą, edukacyjną oraz rekreacyjną, • Rozwój agroturystyki, • Rozwój rolnictwa ekologicznego, • Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, • Wzrost jakości życia, • Czyste środowisko przyrodnicze, • Moda na folklor, • Bliskość dużych aglomeracji, • Rozwój przedsiębiorczości (MSP), • Otwartość na inne kraje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja środowiska, • Niestabilna polityka państwa, • Starzejące się społeczeństwo, • Obniżenie poziomu wód gruntowych, • Niski poziom bezpieczeństwa, • Migracja zewnętrzna ludności, • Emigracja zarobkowa, • Globalizacja.

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych podczas warsztatów przeprowadzonych z udziałem mieszkańców lokalnej społeczności.

Na podstawie przeprowadzonej analizy widać wyraźnie, iż bardzo duży nacisk został położony na kulturę i tradycję. Jednocześnie zauważa się bardzo niską jakość infrastruktury, tak turystycznej jak i technicznej. Obserwuje się również ogniska pogorszenia stanu środowiska naturalnego.

Niewątpliwym atutem obszaru sprzyjającym rozkwitowi turystyki jest położenie tego regionu w pobliżu ważnych szlaków komunikacyjnych oraz dużych aglomeracji miejskich. Również w przeszłości tereny te były świadkiem wielu ważnych wydarzeń historycznych. Skąd obecność licznych obiektów zabytkowych o dużej wartości kulturowej oraz miejsc będących poprzez swój charakter dużą atrakcją turystyczną. Uzupełnienie oferty turystycznej dla przyjeżdżających w te okolice stanowi ofertę wielu gospodarstw agroturystycznych. Z analizy wynika, iż agroturystyka staje się coraz bardziej znaczącą alternatywą masowego wypoczynku, dającą jednocześnie wielu właścicielom gospodarstw rolnych szansę na osiągnięcie dodatkowych źródeł dochodów. Na obszarze LGD znajduje się już kilka szlaków pieszych, rowerowych i wodnych. Dużym atutem sprzyjającym rozwojowi turystyki i rekreacji jest Zalew Sulejowski, rzeka Pilica z licznymi dopływami, parki krajobrazowe oraz duża powierzchnia lasów.

Najważniejszym problemem w zakresie utrzymania tendencji rozwojowych lokalnej turystyki jest przede wszystkim polepszenie stanu środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie czystości wód (dotyczy wód Zalewu Sulejowskiego oraz rzeki Pilicy i jej dopływów).

Ponadto:

- niedostateczne wykorzystanie bogactwa kulturowego regionu jako atrakcji turystycznej,
- niedoinwestowanie obiektów znaczących kulturowo i historycznie,
- brak dostatecznego, jednolitego i kompleksowego oznakowania atrakcji turystycznych na terenie gmin,
- niewystarczające zaplecze ścieżek rowerowych,
- brak wypracowanego regionalnego produktu turystycznego ,
- brak rozwiniętej rekreacyjno – wypoczynkowej bazy zimowej .

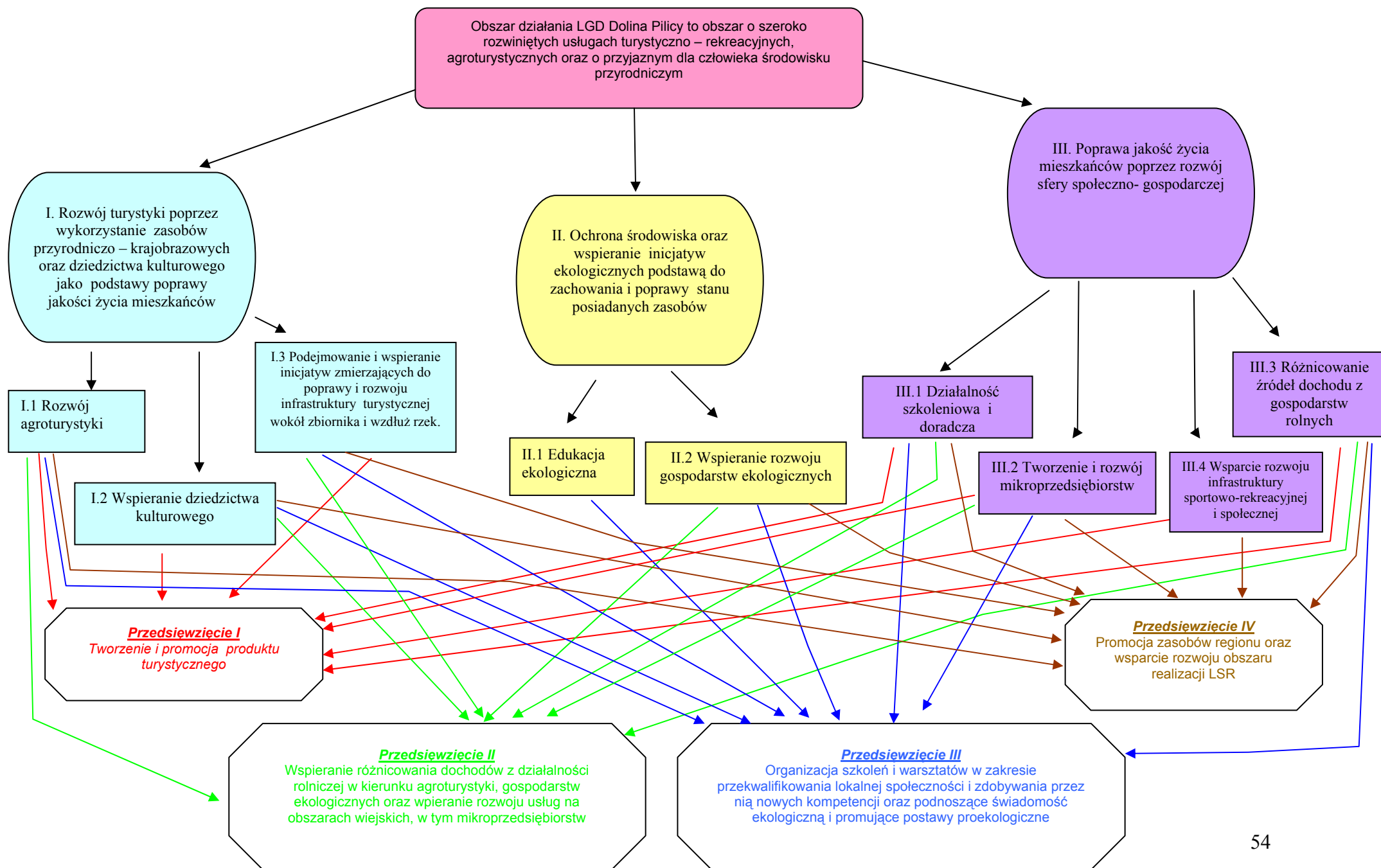
4. Cele ogólne i szczegółowe LSR oraz wskazane planowane przedsięwzięcia służące osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwanych dalej „przedsięwzięciami”.

Cele ogólne, cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia wynikają z diagnozy opracowanej przez LGD – Dolina Pilicy podczas wielu warsztatów z udziałem przedstawicieli różnych środowisk obszaru LGD. Analiza obecnego stanu obszaru LGD jest kluczową kwestią, ale wyobrażenie, w jakich istotnych warunkach będzie się rozwijać jest jeszcze ważniejsza i była dla członków LGD jednym z trudniejszych zadań. Dlatego poświęcono temu zagadnieniu najwięcej czasu i uwagi w pracach warsztatowych.

Pożądany stan docelowy obszaru LGD, czyli cel nadrzędny (wizja) została określona jako **„Obszar działania LGD Dolina Pilicy to obszar o szeroko rozwiniętych usługach turystyczno – rekreacyjnych, agroturystycznych oraz o przyjaznym dla człowieka środowisku przyrodniczym”**. Grupy robocze LGD uczestniczące w pracach warsztatowych poświęciły najwięcej czasu na przeprowadzenie diagnozy i na wnioski wynikające z analizy. Analiza prowadziła do stwierdzenia, że największym atutem obszaru LGD jest potencjał przyrodniczy, kulturowy, tradycje związane z regionem oraz ochrona środowiska.

Podczas spotkań warsztatowych zostały ustalone cele ogólne oraz cele szczegółowe LGD Dolina Pilicy, a następnie przedsięwzięcia.

Diagram poniżej przedstawia zdefiniowane cele strategiczne i cele szczegółowe.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Stowarzyszenia Dolina Pilicy opiera się na trzech celach ogólnych, które określają sposób realizacji wizji:

- 1. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców.**
- 2. Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów.**
- 3. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sfery społeczno-gospodarczej.**

Cele wyżej wymienione będą realizowane poprzez operacje, które zostaną wyłonione w ramach konkursów organizowanych przez LGD i współfinansowanych ze środków przeznaczonych na realizację działań w ramach PROW 2007-2013.

Cel ogólny I

- Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców.***

Obszar LGD Dolina Pilicy to obszar o dużym potencjale przyrodniczo – krajobrazowym, jest to element przestrzeni i ma znaczenie dla rozwoju produkcji i usług oraz rynku pracy. Dlatego ważna jest promocja, ale i poprawa walorów oraz wzrost zasobów przyrodniczo - krajobrazowych. Dziedzictwo kulturowe i zasoby naturalne są dla mieszkańców LGD czynnikiem integracji społecznej i stanowią instrument promocji obszaru. Przyczynia się również do rozwoju gospodarczego tworząc bazę dla rozwoju działalności turystyczno - rekreacyjnej. Ochrona, gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie cennego dziedzictwa są niezbędnymi elementami służącymi rozwojowi obszaru LGD Dolina Pilicy. Rozwój turystyczno – rekreacyjny obszaru przyczyni się do podniesienia jakości życia lokalnych mieszkańców.

Cele szczegółowe przyczyniające się do realizacji ww. celu ogólnego to:

1.1 Rozwój agroturystyki.

1.2 Wspieranie dziedzictwa kulturowego.

1.3 Podejmowanie i wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej wokół zbiornika i wzdłuż rzek.

Cel szczegółowy 1.1

„Rozwój agroturystyki”.

Agroturystyka jest obecnie przedmiotem dużego zainteresowania nie tylko osób korzystających z tych usług, ale również samych rolników, dla których jest szansą zdobycia dodatkowego dochodu, szczególnie w sytuacji gwałtownego spadku dochodowości z produkcji rolnej. Agroturystyka to przede wszystkim szansa rozwoju dla małych gospodarstw, dla których ewentualne rozwijanie działów specjalnych byłoby mało efektywne. Wiele osób, przy narastającym zanieczyszczeniu powietrza i wody oczekuje kontaktu z naturą, a ten mogą im zapewnić rejony atrakcyjne turystycznie. Istniejące na obszarze działania LGD Dolina Pilicy gospodarstwa agroturystyczne wymagają jednak często poprawy swoich standardów. Stąd daje się odczuć coraz większe zainteresowanie problematyką agroturystyki wśród lokalnej społeczności (chęć przekształcenia w tym kierunku własnych gospodarstw). Rozwojowi agroturystyki na obszarze realizacji LSR sprzyjają warunki przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe i tradycja regionu.

Cel szczegółowy 1.2

„Wspieranie dziedzictwa kulturowego”.

Ogromne bogactwo dziedzictwa kulturowego tych okolic zmaterializowało się przez wieki poprzez żywe kontakty i wpływy wielu, często odległych kultur, wzbogacających tutejszą tradycję i nadających jej niepowtarzający koloryt. W obecnej rzeczywistości tworzy ono tożsamość mieszkańców tego regionu z atrybutami odrębności ich małej ojczyzny.

Istotnym wyrazem aktywności w tym zakresie jest niewątpliwie działalność Kół Gospodyń Wiejskich skupiających wokół siebie zespoły ludowe, orkiestry dęte, twórców ludowych. Potencjał twórczości lokalnej prezentowany jest w wielu okolicznościowych i cyklicznych imprezach o charakterze rekreacyjno – kulturalnym.

Dla podtrzymania tej aktywności, przeniesienia jej najwartościowszych wątków dla przyszłych pokoleń, ale również dodania własnych, współczesnych motywów i namalowania z nich żywego obrazu naszej wrażliwości należy animować autentyczne przejawy regionalnej twórczości. Stąd ogromne znaczenie wspierania tych działań, rozwijających region i przyczyniających się do poprawy jakości życia lokalnych mieszkańców, m.in. poprzez promocję tego obszaru i rozwój turystyki.

Cel szczegółowy I.3

„Podejmowanie i wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej wokół zbiornika i wzdłuż rzek”.

Przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe atuty obszaru LGD Dolina Pilicy tworzą niepowtarzalną szansę na rozwój sektora turystyczno - rekreacyjnego. Analiza SWOT na płaszczyźnie szans akcentuje ogromny potencjał wynikający z obecności malowniczo meandrującej Pilicy i wspaniale usytuowanego Zalewu Sulejowskiego z niepowtarzalnym bogactwem tutejszych lasów. Stąd konieczność wyeksponowania tych wartości, rozwoju okolicznej infrastruktury przy udziale mieszkańców podejmujących inicjatywy w tym kierunku. Inwestycje w infrastrukturę oraz marketing terytorialny związane z turystyką i rekreacją są kluczowymi elementami rozwoju tego ważnego sektora dla obszaru LGD.

Cel ogólny II

II. Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów.

Na terenie obszaru działania LGD lasy zajmują ponad 40 % całkowitej powierzchni. Lasy cechuje duże zróżnicowanie gatunkowe i siedliskowe. Obecność rozległego kompleksu leśnego ma znaczący wpływ na rozwój turystyki i rekreacji.

Stan środowiska na obszarze działania LGD oraz jego zasobów przyrodniczych uzależniony jest przede wszystkim od różnorodnej działalności człowieka i w ciągu wielu lat ucierpiał wskutek zanieczyszczenia środowiska (gleb, wód, powietrza). Świeże powietrze, woda, las stanowią o ważnych walorach tego obszaru. Ochrona środowiska naturalnego wymaga działań w sferze gospodarki leśnej i gospodarki wodnej oraz ochrony istniejących ekosystemów. Działania

chroniące środowisko naturalne mają na celu zachowanie zasobów przyrodniczych w jak najlepszym stanie oraz umożliwienie korzystania z terenów o wysokich walorach przyrodniczych bez pogarszania ich stanu.

Cele szczegółowe przyczyniające się do realizacji tego celu ogólnego to:

II.1 „Edukacja ekologiczna”

II.2 „Wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych”

Cel szczegółowy II.1

„Edukacja ekologiczna”.

Diagnoza i analiza zwyczajów panujących w lokalnym środowisku w pełni potwierdzają potrzebę wykształcenia proekologicznych postaw, pozytywnie wpływających na zachowanie w jak najlepszym stanie środowiska naturalnego (minimalizacja zjawisk degradacji środowiskowych). Działania te obejmują również starania o poprawę gospodarki odpadami na tym obszarze. Szkolenia z zakresu ekologii, posiadanych zasobów przyrodniczych, kształtowania właściwych postaw oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii, będą miały jednocześnie na celu przekazanie wiedzy o zagrożeniach, jakie wynikają z naruszania równowagi ekosystemu poprzez zanieczyszczenie powietrza, wód, gleb, zmiany klimatyczne oraz niewłaściwą eksploatację zasobów przyrodniczych. Ułatwi to zachowanie w stanie możliwie nienaruszonym ogromnych walorów przyrodniczo - krajobrazowych oraz efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru.

Cel szczegółowy II.2

„Wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych”.

Potrzeba wspierania pozarolniczej aktywności gospodarczej jest dla obszaru LGD jednym z ważniejszych wyzwań w przyszłości. Ogromną szansę w tym zakresie stwarzają oddolne inicjatywy podejścia Leader w ramach realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Tworzenie i rozwój gospodarstw ekologicznych pozwoli rolnikom i ich domownikom stworzyć przesłanki uzyskania dodatkowego dochodu w równowadze uzyskiwania produktu ze środowiskiem naturalnym.

Cel ogólny III

III. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sfery społeczno-gospodarczej.

Obszar działania LGD Dolina Pilicy ma charakter głównie rolniczy. Miarą poziomu rozwoju gospodarczego są między innymi wskaźnik ilości stanowisk pracy w miejscu zamieszkania i liczba osób czynnych zawodowo. Konieczne jest podjęcie działań zmierzających do wykorzystania rezerw produkcyjnych miejscowych podmiotów gospodarczych, w zakresie zwiększenia różnorodności branżowej (w przypadku gospodarstw rolniczych – większej specjalizacji), zwiększenia zatrudnienia i zasięgu oddziaływania (produkcji i usług sprzedawanych na zewnątrz).

Ten cel ogólny będzie realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

III.1 „Działalność szkoleniowa i doradcza”

III.2 „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

III.3 „Różnicowanie źródeł dochodu z gospodarstw rolnych”

III. 4 Wsparcie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i społecznej

Cel szczegółowy III.1

„Działalność szkoleniowa i doradcza”.

Ten cel szczegółowy ma przyczynić się do informowania mieszkańców obszaru działania LGD o kierunkach i sposobie rozwoju osobistego i zawodowego. Świadomość społeczeństwa jest ważnym czynnikiem rozwoju regionu. Szkolenia i działalność doradcza miałyby dotyczyć szerokiego zakresu m.in. różnicowania źródeł dochodu z gospodarstw rolnych, tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw, aktywnych postaw na rynku pracy, zdobywania nowych kompetencji zawodowych, pozyskiwania środków finansowych z funduszy UE. Pozwoli to na stworzenie narzędzi i efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru.

Cel szczegółowy III.2

„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”.

Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, skutkuje powstaniem nowych, trwałych miejsc pracy i wzrostem zamożności mieszkańców. Należy wyraźnie podkreślić, że zadania związane z tym obszarem winny, w równym stopniu wzmocniać istniejące podmioty gospodarcze, jak i wpływać na powstawanie nowych, przede wszystkim mikroprzedsiębiorstw, przy stworzeniu pewnego rodzaju gminnej strefy inwestycyjnej. Rozwój przedsiębiorczości przyczyni się do poprawy m.in. oferty turystyczno – rekreacyjnej oraz zakresu i jakości świadczonych usług na obszarze działania LGD, zwłaszcza w oparciu o zasoby regionu.

Cel szczegółowy III.3

„Różnicowanie źródeł dochodu z gospodarstw rolnych”.

Obszar realizacji LSR jest typowo rolniczy, skupiający małe gospodarstwa. Produktywność w tych gospodarstwach jest mało opłacalna i mało efektywna, dlatego dla poprawy jakości życia mieszkańców tych obszarów konieczne jest różnicowanie źródeł dochodu z gospodarstw rolnych. Gospodarstwa agroturystyczne i ekologiczne, które dzięki posiadanym walorom przyrodniczym i dziedzictwu kulturalnemu mają szansę na rozwój.

Cel szczegółowy III.4

Wsparcie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i społecznej.

Potrzeba wspierania aktywności społecznej oraz sportowo-rekreacyjnej jest dla obszaru LGD jednym z ważniejszych wyzwań w przyszłości.

Spółeczność lokalna wyposażona w odpowiednie narzędzia znakomicie wykorzysta szansę wsparcia ze strony inicjatywy Leader.

Stworzenie odpowiedniej infrastruktury, w tym wsparcie rozwoju już istniejących obiektów (domów kultury, świetlic, domów ludowych, boisk sportowych, obiektów sportowo-rekreacyjnych, itp.) pozwoli na efektywne wykorzystanie zasobów ludzkich i materialnych w regionie. Przyczyni się do rozwoju idei społeczeństwa aktywnego i identyfikującego się ze swoim otoczeniem. Pozwoli na kształtowanie właściwych postaw wśród młodzieży, a jednocześnie przyczyni się do ochrony środowiska naturalnego, stworzenia nowych, trwałych miejsc pracy i wzrostu

zamożności mieszkańców. Zadania związane z tym obszarem winny również wzmocnić istniejące podmioty gospodarcze, jak i wpływać na powstawanie nowych, przede wszystkim mikroprzedsiębiorstw, a także przyczynić się do poprawy m.in. oferty turystyczno – rekreacyjnej z wykorzystaniem zasobów regionu. Dla osiągnięcia jak najlepszych rezultatów wskazane jest wykorzystanie zasobów własnych obszaru w postaci rozwijającego się rękodzieła ludowego, tradycyjnych metod wytwarzania oraz aktywnych twórców kultury. Tkwiący na tym obszarze potencjał twórczy winien stanowić podstawę do opracowania regionalnych produktów turystycznych, warunkujących rozwój lokalnej turystyki.

Przedsięwzięcie I „Tworzenie i promocja produktu turystycznego”

Tabela 10

Cele jakie zostaną osiągnięte dzięki realizacji tego przedsięwzięcia:

Cele ogólne	Cele szczegółowe
I. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców.	I.1 Rozwój agroturystyki. I.2 Wspieranie dziedzictwa kulturowego. I.3 Podejmowanie i wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej wokół zbiornika i wzdłuż rzek.
III. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sfery społeczno- gospodarczej	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza III.2 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw III.3 Różnicowanie źródeł dochodu z gospodarstw rolnych. III.4 Wsparcie rozwoju infrastruktury sportowo- rekreacyjnej i społecznej

Uzasadnienie

Obszar działania LGD Dolina Pilicy posiada wiele walorów przyrodniczych, historycznych, kulturowych, które przy odpowiednim wykorzystaniu i przygotowaniu mogą stać się źródłem dochodu lokalnych mieszkańców, wpływając na poprawę ich jakości życia. Obszar charakteryzuje się również bogatą tradycją, kulturą, która przejawia się w szeregu imprez cyklicznych o charakterze kulturowym i lokalnym. Przedsięwzięcie ma na celu waloryzację i wykorzystanie zasobów przyrodniczych, historycznych i kulturowych. Przedsięwzięcie ma charakter innowacyjny, gdyż na danym obszarze nie ma obecnie produktu turystycznego, który w pełni wykorzystywałby zasoby obszaru.

Stworzenie produktu turystycznego ma na celu zapewnić turystyce wszystkie dobra i usługi tworzone i kupowane w związku z wyjazdem poza miejsce stałego zamieszkania w trakcie podróży i przebywania na tym obszarze. Produkt turystyczny będzie obejmował dobra i urządzenia turystyczne: podstawowe (naturalne, historyczne) oraz komplementarne (sieć transportowa, środki transportu, baza noclegowa, baza żywieniowa, baza towarzysząca) oraz usługi turystyczne: podstawowe (transport, żywienie, nocleg) i komplementarne (przewodnik, wypożyczalnia).

Podstawą konsumpcji turystycznej są dobra turystyczne, czyli dobra stworzone przez naturę lub powstałe w wyniku działalności człowieka, które stanowią cel podróży turystycznych zwane walorami turystycznymi. Stworzenie takiego produktu turystycznego na tym obszarze jest szansą na jego rozwój.

Grupy docelowe beneficjentów:

Beneficjenci w tym przedsięwzięciu będą mogli być z trzech sektorów: społecznego, gospodarczego, publicznego tj. rolnicy, przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem w turystykę, samorządy i jednostki im podległe, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne itp.

Lista rekomendowanych operacji:

- budowa, przebudowa, remont małej infrastruktury turystycznej
- rewitalizacja i odbudowa budynków i obiektów o dużym znaczeniu historycznym i kulturowym
- rewitalizacja i remont obiektów sakralnych i świeckich wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków

- zakup materiałów i narzędzi służących przedsięwzięciom związanym z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych lub tradycyjnych zawodów (m.in. zakup tradycyjnych strojów ludowych, instrumentów muzycznych, itp.)
- wyburzenie i rozbiórka zdewastowanych obiektów budowlanych w celu uporządkowania terenu w miejscowości, jeżeli niemożliwe jest ich odnowienie i dalsze użytkowanie - w zakresie koniecznym do realizacji operacji;
- tworzenie nowych i wsparcie już istniejących gospodarstw agroturystycznych, których profil działalności ukierunkowany jest na stworzenie i promocję regionalnego produktu turystycznego;
- tworzenie nowych i wsparcie już istniejących mikroprzedsiębiorstw, których profil działalności ukierunkowany jest na obsługę ruchu turystycznego oraz stworzenie i promocję regionalnego produktu turystycznego;
- organizacja imprez promujących rzemiosło, rękodzieło i produkty stanowiące dziedzictwo kulturowe regionu oraz jego walory;
- szkolenia, warsztaty i usługi konsultacyjno- doradcze w zakresie organizacji rynku usług turystycznych, tworzenia i promocji regionalnego produktu turystycznego.

Odnowa i rozwój wsi: liczba operacji min. 2

Preferowane będą operacje dotyczące:

- budowy małej infrastruktury turystycznej,
- rewitalizacji i odbudowy budynków zabytkowych;
- zakupu towarów służących przedsięwzięciom związanym z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych lub tradycyjnych zawodów;
- rewitalizacji budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków, użytkowanych na cele publiczne oraz obiektów małej architektury,
- odnawiania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci;
- zakupu i odnawiania obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne;
- budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów i usług, w tym pawilonów, punktów wystawowych, sal ekspozycyjnych lub witryn, wież i tarasów widokowych;

- urządzania i porządkowania terenów zielonych, w tym zabytkowych parków w celu poprawy estetyki miejscowości;

Różnicowaniu w kierunku działalności nierolniczej: liczba operacji min 3

Preferowane będą operacje dotyczące: usług turystycznych, rzemiosła, rękodzieła, rozwoju agroturystyki, zagospodarowania terenu pod kątem infrastruktury okołoturystycznej .

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw: liczba operacji min. 3

Preferowane będą operacje dotyczące usług turystycznych i okołoturystycznych.

Wdrażanie LSR – Małe projekty: liczba operacji min 48

Preferowane będą operacje dotyczące:

- podnoszenia świadomości społeczności lokalnej, w tym poprzez organizację szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym dla podmiotów z obszaru objętego LSR;
- rozwijania aktywności społeczności lokalnej w kontekście rozwoju turystyki na obszarze objętym LSR;
- zachowania, odtworzenia, zabezpieczenia lub oznakowania cennego, lokalnego dziedzictwa krajobrazowego i przyrodniczego;
- zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego;
- inicjowania powstawania, przetwarzania lub wprowadzania na rynek produktów i usług opartych na lokalnych zasobach, tradycyjnych sektorach gospodarki, lokalnym dziedzictwie kulturowym, historycznym i przyrodniczym, w tym eksponowanie regionalnego charakteru tych produktów.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności: liczba operacji min (5)

Preferowane będą działania szkoleniowe oraz konsultacyjno- doradcze z zakresu prawidłowego przygotowania, wdrażania i zarządzania projektami dla potencjalnych beneficjentów oraz specjalistyczne szkolenia z zakresu wiedzy niezbędnej do sprawnego i prawidłowego wdrażania LSR w obrębie przedsięwzięcia nr I.

Projekty współpracy: liczba operacji min (1)

Preferowane będą działania: informacyjno- promocyjne oraz szkoleniowe w zakresie turystyki, agroturystyki, różnicowania dochodów z działalności rolniczej oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

Wskaźnik produktu: minimum 62 zrealizowane operacje

Wskaźnik rezultatu: w 2013 roku:

- **min. 250 osób** korzystających z usług turystycznych
- powstanie **min 2 km** ścieżek rowerowych, konnych, pieszych i wodnych
- **min 6** pozarolniczych miejsc pracy utworzonych
- **min 150** osób korzystających z nowej bazy noclegowej
- **min 500** osób korzystających z nowej infrastruktury turystycznej

Wskaźnik oddziaływania: wzrosną dochody mieszkańców

Przedsięwzięcie II „Wspieranie różnicowania dochodów z działalności rolniczej w kierunku agroturystyki, gospodarstw ekologicznych oraz wspieranie rozwoju usług na obszarach wiejskich, w tym mikroprzedsiębiorstw”

Tabela 11

Cele jakie zostaną osiągnięte dzięki realizacji tego przedsięwzięcia:

Cele ogólne	Cele szczegółowe
I. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców.	I.1 Rozwój agroturystyki. I.2 Wspieranie dziedzictwa kulturowego. I.3 Podejmowanie i wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej wokół zbiornika i wzdłuż rzek.
II. Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów	II.2 Wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych
III. Poprawa jakości życia mieszkańców	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza

poprzez rozwój sfery społeczno gospodarczej	III.2 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw III.3 Różnicowanie źródeł dochodu z gospodarstw rolnych.
---	---

Uzasadnienie

Obszar działania LGD Dolina Pilicy posiada wiele walorów przyrodniczych, historycznych, kulturowych, które przy odpowiednim wykorzystaniu i przygotowaniu mogą stać się źródłem dochodu lokalnych mieszkańców oraz wpłyną na poprawę jakości życia mieszkańców obszaru LSR. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych na całym obszarze objętym LSR powoduje ich niską opłacalność i „wymusza” dywersyfikację źródeł dochodu. Obszar charakteryzuje się również bogatą tradycją, kulturą. Wyżej opisane walory można wykorzystać dzięki rozwojowi i powstawaniu nowych gospodarstw agroturystycznych, ekologicznych jak również szerokiej gamy usług związanych z obsługą ruchu turystycznego i działań na rzecz społeczności lokalnej. Przedsięwzięcie ma charakter innowacyjny, gdyż na danym obszarze pozwoli stworzyć sieć gospodarstw agroturystycznych, współpracujących ze sobą, tworzących wspólny rynek zaopatrzenia i pozyskiwania klientów, promocji, jak również dystrybucji usług również z gospodarstwami ekologicznymi oraz przygotowania wspólnych regionalnych produktów turystycznych, charakterystycznych dla regionu. Gospodarstwa agroturystyczne będą stanowić bazę gastronomiczno noclegową na obszarze działania LGD.

Grupy docelowe beneficjentów:

Beneficjentami mogą być przedstawiciele trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego m.in.: rolnicy, przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem w agroturystykę i świadczenie usług przyczyniających się do rozwoju obszaru, samorządy i organizacje im podległe.

Lista rekomendowanych operacji:

- tworzenie nowych i rozwój już istniejących gospodarstw agroturystycznych
- tworzenie nowych i rozwój już istniejących gospodarstw ekologicznych
- organizacja rynku produktów ekologicznych
- tworzenie nowych i rozwój już istniejących mikroprzedsiębiorstw o profilu działalności związanym z obsługą ruchu turystycznego
- tworzenie nowych i rozwój już istniejących mikroprzedsiębiorstw świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej
- organizacja szkoleń w zakresie przedsiębiorczości i różnicowania dochodów z działalności rolniczej w kierunku agroturystyki i gospodarstw ekologicznych
- usługi informacyjno- doradcze w zakresie przedsiębiorczości i różnicowania źródeł dochodu z działalności rolniczej m.in. w kierunku agroturystyki i gospodarstw ekologicznych.

Różnicowaniu w kierunku działalności nierolniczej: liczba operacji min 6

Preferowane będą operacje dotyczące:

- usług agroturystycznych, rzemiosła, rękodzieła,
- tworzenia nowych i rozwijania już istniejących gospodarstw ekologicznych,
- usług związanych z obsługą ruchu turystycznego.

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw: liczba operacji min 3

Preferowane będą operacje dotyczące usług na rzecz obsługi ruchu turystycznego (gospodarstw agroturystycznych) oraz zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej.

Wdrażanie LSR – Małe projekty: liczba operacji min 18

Preferowane będą operacje dotyczące:

- promocja i wsparcie aktywności na rynku pracy społeczności lokalnej w kontekście rozwoju agroturystyki, gospodarstw ekologicznych;
- promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- wsparcie organizacji, funkcjonowania i promocji rynku lokalnych produktów ekologicznych i usług agroturystycznych;
- organizacji szkoleń w zakresie prowadzenie działalności agroturystycznej i prowadzenia gospodarstw ekologicznych.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności: liczba operacji min (3)

Preferowane będą działania szkoleniowe oraz konsultacyjno- doradcze z zakresu prawidłowego przygotowania, wdrażania i zarządzania projektami dla potencjalnych beneficjentów oraz specjalistyczne szkolenia z zakresu wiedzy niezbędnej do sprawnego i prawidłowego wdrażania LSR w obrębie przedsięwzięcia nr II.

Wskaźnik produktu: minimum 30 zrealizowanych operacji

Wskaźnik rezultatu: w roku 2013:

- **min 250** osób korzystających z usług agroturystycznych
- **min 6** pozarolniczych miejsc pracy utworzonych
- **min 150** osób korzystających z nowej bazy noclegowej
- **min 500** osób korzystających z nowej infrastruktury turystycznej
- powstanie **min 6** gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych

Wskaźnik oddziaływania: wzrosną dochody mieszkańców,
zmniejszy się degradacja środowiska naturalnego

Przedsięwzięcie III „Organizacja szkoleń i warsztatów w zakresie przekwalifikowania lokalnej społeczności i zdobywania przez nią nowych kompetencji oraz podnoszące świadomość ekologiczną promujące postawy proekologiczne.

Tabela 12

Cele jakie zostaną osiągnięte dzięki realizacji tego przedsięwzięcia:

Cele ogólne	Cele szczegółowe
I. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców.	I.1 Rozwój agroturystyki. I.2 Wspieranie dziedzictwa kulturowego. I.3 Podejmowanie i wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej wokół zbiornika i wzdłuż rzek.

II. Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów.	II.1 Edukacja ekologiczna II.2 Wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych
III. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sfery społeczno - gospodarczej	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza III.2 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw III.3 Różnicowanie źródeł dochodu z gospodarstw rolnych.

Uzasadnienie

Dostarczając możliwości zdobycia nowych umiejętności mieszkańcom obszaru poprzez kursy i szkolenia z zakresu agroturystyki, marketingu, prowadzenia działalności gospodarczej przyczynią się do podnoszenia świadomości mieszkańców o możliwości zmiany ich źródeł dochodu, a co się z tym wiąże poprawić jakość swojego życia. Edukacja ekologiczna ma na celu ochronę środowiska naturalnego oraz zachowanie i poprawę istniejących zasobów naturalnych. Działanie to ma przyczynić się do realizacji potrzeb i prognozowanego kierunku rozwoju lokalnego, wykorzystywania regionalnego potencjału kulturowego, oferowanie wsparcia pozwalającego na przejście z rolnictwa nie wymagającego radykalnej zmiany trybu życia beneficjentów ostatecznych.

Grupy docelowe beneficjentów:

rolnicy, przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem w agroturystykę, samorządy i jednostki im podległe, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne itp.

Lista rekomendowanych operacji:

- organizacja kursów, szkoleń, warsztatów w zakresie podnoszenia kompetencji zawodowych;
- organizacja szkoleń, seminariów w zakresie edukacji ekologicznej i promocji postaw proekologicznych;
- usługi informacyjno- doradcze w zakresie podnoszenia kompetencji zawodowych oraz ekologii, a także prowadzenie badań, analiz w tym zakresie.

Wdrażanie LSR – Małe projekty: liczba operacji min 13

Preferowane będą operacje dotyczące: organizacji szkoleń w zakresie agroturystyki i obsługi ruchu turystycznego, prowadzenia działalności gospodarczej, marketingu oraz z zakresu ekologii.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności: liczba operacji min (2)

Preferowane będą działania szkoleniowe oraz konsultacyjno- doradcze z zakresu prawidłowego przygotowania, wdrażania i zarządzania projektami dla potencjalnych beneficjentów oraz specjalistyczne szkolenia z zakresu wiedzy niezbędnej do sprawnego i prawidłowego wdrażania LSR w obrębie przedsięwzięcia nr III.

Wskaźnik produktu: minimum 15 zrealizowanych operacji

Wskaźnik rezultatu: w 2013 roku:

- wzrośnie potencjał kadrowy oraz zostanie wzbogaconych o know how min. 50 nowopowstałych i istniejących gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych
- przeszkolonych zostanie min 300 osób w zakresie agroturystyki i obsługi ruchu turystycznego, prowadzenia działalności gospodarczej, marketingu oraz z zakresu ekologii.

Wskaźnik oddziaływania: wzrosną dochody mieszkańców

zmniejszy się degradacja środowiska naturalnego

Przedsięwzięcie IV „Promocja zasobów regionu oraz wsparcie rozwoju obszaru realizacji LSR”.

Tabela 13

Cele jakie zostaną osiągnięte dzięki realizacji tego przedsięwzięcia:

Cele ogólne	Cele szczegółowe
I. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców.	I.1 Rozwój agroturystyki. I.2 Wspieranie dziedzictwa kulturowego. I.3 Podejmowanie i wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej wokół zbiornika i wzdłuż rzek.

II. Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów.	II.2 Wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych
III. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sektora gospodarczego.	III.1 Działalność szkoleniowa i doradcza III.2 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw III.3 Różnicowanie źródeł dochodu z gospodarstw rolnych. III.4 Wsparcie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i społecznej

Uzasadnienie

Obszar działania Lokalnej Grupy Działania Dolina Pilicy, charakteryzuje się bogatymi zasobami przyrodniczymi, historycznymi, kulturowymi oraz bogatym dziedzictwem kulturowym, tradycjami i zwyczajami. Poprawa jakości życia mieszkańców oraz ich dochodów wiąże się z wykorzystaniem przez nich tych walorów, dlatego też niezbędny jest rozwój infrastruktury sportowo- rekreacyjnej i społecznej, a także szeroka promocja posiadanych zasobów, informowanie o nich, celem przyciągnięcia do siebie klientów. Szerokie działania inwestycyjne i promocyjne przyczynią się nie tylko do rozwoju turystyki, ale przede wszystkim do zmiany wizerunku regionu i wzrostu liczby inwestorów (zarówno krajowych jak i zagranicznych), a tym samym do jego rozwoju gospodarczego. Duże znaczenie powinno się przywiązywać się kompleksowej promocji regionu, a zwłaszcza jego walorów kulturowych, gospodarczych i turystycznych.

Grupy docelowe beneficjentów:

rolnicy, przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem w agroturystykę, samorządy i jednostki im podległe, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne itp.

Lista rekomendowanych operacji:

- budowa, przebudowa, remont budynków użyteczności społecznej (domów kultury, bibliotek, świetlic, domów ludowych);
- budowa, przebudowa, remont obiektów sportowo- rekreacyjnych (boisk sportowych, kortów tenisowych, sal gimnastycznych, siłowni, placów zabaw, ścieżek rowerowych, estakad, pasaży dla pieszych, parków, zbiorników i innych cieków wodnych);
- zakup wyposażenia budynków użyteczności społecznej (domów kultury, bibliotek, świetlic, domów ludowych), niezbędnego do prowadzenia statutowej działalności (m.in. meble, sprzęt audiowizualny, komputery wraz z niezbędnym oprogramowaniem, stoły do tenisa stołowego, bilarda itp.);
- zakup wyposażenia obiektów sportowo- rekreacyjnych (wyposażenia m.in. sal gimnastycznych, siłowni, kortów tenisowych i boisk sportowych w bramki, siatki, tablice, kosze, piłki, rakiety, zestawy do ćwiczeń fizycznych itp.);
- zakup niezbędnej infrastruktury placów zabaw spełniającej warunki bezpieczeństwa;
- oznakowanie i wyposażenie ścieżek rowerowych, pasaży dla pieszych, estakad, parków, zbiorników i cieków wodnych w celu bezpiecznego użytkowania;
- organizacja oraz udział w imprezach (targi, festiwale, wystawy, imprezy plenerowe) promujących region.

Odnowa i rozwój wsi: liczba operacji min. 6

Preferowane będą operacje dotyczące:

- budowy, przebudowy remontu lub wyposażenia budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe i społeczno-kulturalne;
- budowy, przebudowy lub remontu obiektów sportowych, ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, placów zabaw, miejsc rekreacji, przeznaczonych do użytku publicznego;
- urządzania i porządkowania terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- zagospodarowania zbiorników i innych cieków wodnych w celu wykorzystania ich do rekreacji lub w celu poprawy estetyki miejscowości;

Wdrażanie LSR – Małe projekty: liczba operacji min 36

Preferowane będą operacje dotyczące:

- wsparcia przygotowania i realizacji programów tematycznych w zakresie kultury, oświaty, sportu i rekreacji promujących obszar objęty LSR;
- promowania obszaru realizacji LSR w Polsce i Europie poprzez organizację i udział w imprezach kulturalnych, konferencjach oraz wydawnictwo publikacji;

Aktywizacja i nabywanie umiejętności: liczba operacji min (3)

Preferowane będą działania szkoleniowe oraz konsultacyjno- doradcze z zakresu prawidłowego przygotowania, wdrażania i zarządzania projektami dla potencjalnych beneficjentów oraz specjalistyczne szkolenia z zakresu wiedzy niezbędnej do sprawnego i prawidłowego wdrażania LSR w obrębie przedsięwzięcia nr IV.

Projekty współpracy: liczba operacji min (1)

Preferowane będą działania szkoleniowe oraz informacyjno- promocyjne o zasobach i walorach obszaru objętego LSR.

Wskaźnik produktu: minimum 46 zrealizowanych operacji

Wskaźnik rezultatu: w 2013 roku obszar realizacji LSR zostanie wypromowany jako atrakcyjny turystycznie i gospodarczo

Wskaźnik oddziaływania: wzrosną dochody mieszkańców

wykorzystanie zasobów i walorów obszaru

5. Misja LGD.

**Lokalna Grupa Działania Dolina Pilicy – narzędzie rozwoju obszaru
i poprawy jakości życia mieszkańców.**

LGD Dolina Pilicy jest przede wszystkim organizacją odpowiedzialną za przygotowanie, wdrażanie i aktualizację LSR. Jest instrumentem w rękach mieszkańców do realizacji wizji rozwoju ich obszaru, czyli zostać obszarem

zintegrowanym, nowoczesnym i konkurencyjnym w ciągu 7 lat. LGD jest dla obszaru sformalizowanym narzędziem za pomocą, którego mieszkańcy realizują własne cele zdefiniowane w ramach konsensusu rozmaitych środowisk.

6. Spójność specyfiki obszaru z celami LSR.

Misja oraz cele ustalone w Lokalnej Strategii Rozwoju dla LGD Dolina Pilicy zostały opracowane na podstawie analizy obszaru LGD, która stanowi pierwszą część opracowania. Bardzo szczegółową charakterystykę, wyróżniającą najważniejsze elementy stanowi analiza SWOT. Na podstawie warsztatów i oceny analizy SWOT uczestnicy oraz mieszkańcy obszaru LGD za najważniejsze elementy uważają problematykę związaną z rozwojem szeroko rozumianej turystyki, rekreacji, agroturystyki, usług związanych z ww. dziedzinami oraz szeroko rozumianą ochronę środowiska i działań ekologicznych.

Ze względu na posiadanie unikalnych zasobów przyrodniczych niezbędna jest ochrona środowiska. Kluczowym w tym zakresie wydaje się budowanie postaw ekologicznych i tworzenie warunków dla rozwoju gospodarczego i rozwoju rolnictwa w oparciu o zachowanie równowagi w ekosystemie.

Aby dalej się rozwijać region musi wzmocnić dywersyfikację dochodów z gospodarstw rolnych, dbać o środowisko naturalne i stworzyć odpowiednie warunki dla rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.

Mieszkańcy tego obszaru za jeden z głównych celów stawiają poprawę jakości życia dzięki wykorzystaniu posiadanych zasobów naturalnych i historycznych.

Do osiągnięcia tych zamierzeń niezbędne są wszelkiego rodzaju szkolenia kształcące i uświadamiające społeczeństwo. Głównymi elementami spójności specyfiki obszaru z celami LSR jest ochrona środowiska naturalnego, wykorzystanie walorów krajobrazowych oraz zaplecza w celu rozwoju rekreacji i turystyki.

Stworzenie produktu turystycznego charakterystycznego dla obszaru wdrażania LSR pozwoli na identyfikację mieszkańców z regionem i wzmocni jeszcze bardziej więzi społeczno- gospodarcze LGD.

7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć.

Cele ogólne, szczegółowe LSR i poszczególne przedsięwzięcia są powiązane między sobą, spójne i komplementarnie. Ustalone przez społeczność lokalne cele i przedsięwzięcia tworzą logiczną całość i wzajemnie na siebie będą oddziaływać.

Powiązana poszczególnych celów i przedsięwzięć przedstawiają się następująco:

- 1) Przedsięwzięcie I „Tworzenie i promocja produktu turystycznego” przyczynia się do realizacji celu ogólnego I „Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców” oraz celu ogólnego III „Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sektora gospodarczego”.
- 2) Przedsięwzięcie II „Wspieranie różnicowania dochodów z działalności rolniczej w kierunku agroturystyki, gospodarstw ekologicznych oraz działalności pozarolniczej” przyczyni się do osiągnięcia celu ogólnego I „Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców”, celu ogólnego II „Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów” oraz celu ogólnego III „Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sfery społeczno – gospodarczej”.
Przedsięwzięcie III „Organizacja szkoleń i warsztatów w zakresie przekwalifikowania lokalnej społeczności i zdobywanie przez nią nowych kompetencji oraz podnoszące świadomość ekologiczną i promujące postawy proekologiczne” przyczyni się do osiągnięcia wszystkich trzech celów ogólnych tj.: przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji: celu ogólnego I „Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczo – krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców”, celu ogólnego II: „Ochrona środowiska oraz wspieranie inicjatyw ekologicznych podstawą do zachowania i poprawy stanu posiadanych zasobów” oraz celu ogólnego III „Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój sfery społeczno- gospodarczej”.

- 3) Przedsięwzięcie IV „Promocja obszaru realizacji LSR oraz zasobów tego regionu” przyczyni się do osiągnięcia wszystkich trzech celów ogólnych i wszystkich celów szczegółowych.

Zaplanowane przedsięwzięcia będą realizowane przez podmioty z sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Realizacja większości operacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć zakłada współpracę przedstawicieli z wszystkich trzech sektorów.

Zakłada się udział samorządu i jego jednostek organizacyjnych w budowie małej infrastruktury turystycznej, rolników podejmujących działalność agroturystyczną oraz przedsiębiorców świadczących usługi hotelarskie, gastronomiczne, transportowe oraz inne związane z obsługą ruchu turystycznego.

Ponadto planowane przedsięwzięcia obejmować będą działalność rzemieślników wytwarzających pamiątki i upominki, pojedynczych osób podejmujących m.in. rolę przewodników regionalnych, a także firm wydawniczych drukujących materiały promocyjne, w tym mapy i przewodniki.

Wartość merytoryczną planowanych przedsięwzięć oraz efekt oddziaływania znacznie podnosić będą działania zaangażowanych organizacji pozarządowych i społecznych, w tym zwłaszcza zespołów artystycznych, chórów, zespołów muzycznych i tanecznych, zespołów teatralnych, bractw rycerskich uświetniających swoim udziałem imprezy, zwłaszcza o charakterze promocyjnym.

Obszar działania LGD posiada wiele walorów przyrodniczych, historycznych, kulturowych oraz charakteryzuje się bogatą regionalną tradycją i ofertą imprez promocyjno – kulturowych. Zaplanowane w LSR działania mają wykorzystywać lokalne dziedzictwo kulturowe i historyczne oraz lokalne zasoby przyrodnicze.

8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć.

Charakter strategii LSR jest innowacyjny, a zaplanowane przedsięwzięcia dla mieszkańców obszaru LGD Dolina Pilicy cechuje nowatorstwo. Założenia przyjęte w LSR, aby stać się pod koniec okresu programowania tj. do roku 2013, obszarem wiejskim bardziej rozwiniętym pod względem turystyczno – rekreacyjnym, agroturystycznym i ekologicznym są również wyzwaniem dla społeczności lokalnej.

Innowacyjny jest pomysł mieszkańców LGD Dolina Pilicy na organizację szeroko rozumianego rynku produktów ekologicznych oraz stworzenia regionalnego produktu turystycznego. Uwzględniona została tu zarówno problematyka tworzenia i funkcjonowania gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych, dystrybucji, zbytu oraz kompleksowej promocji oferowanych produktów ekologicznych i usług turystycznych, a także obsługi ruchu turystycznego. Podnoszenie świadomości mieszkańców w kwestii ochrony i poszanowania środowiska naturalnego oraz prawidłowego i efektywnego wykorzystania posiadanych zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w rozwoju regionu stanowi również element innowacyjny.

Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR mają przyczynić się do rozwoju nowych funkcji turystyczno – rekreacyjnych obszaru oraz umocnią i upowszechnią działania i zjawiska już zapoczątkowane na tym obszarze.

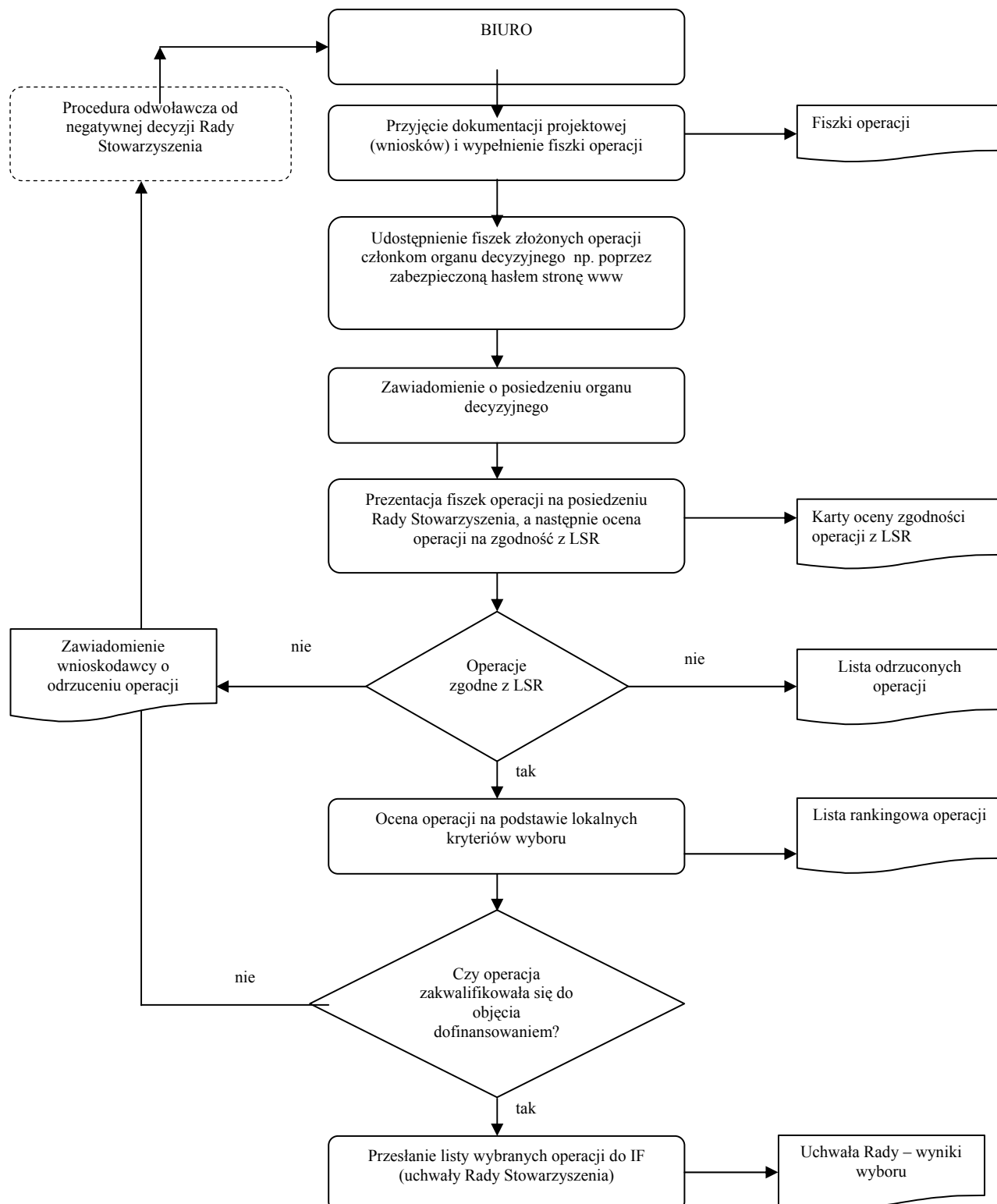
Do rozwoju obszaru LGD zaangażuje się społeczeństwo lokalne oraz nowoutworzone i reaktywowane organizacje społeczne.

Innowacyjne podejście przejawia się również w Przedsięwzięciu IV, gdzie promocja ma charakter kompleksowych działań w tym zakresie, zwłaszcza dotyczących walorów kulturowych, gospodarczych i turystycznych regionu.

9. Procedury oceny zgodności operacji z LSR, wyboru operacji przez i odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji oraz kryteriów na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LSR oraz kryteriów wyboru operacji a także procedury zmiany tych kryteriów.

Ogólna procedura wyboru operacji

Procedury zawarte w tym rozdziale zostały opracowane podczas warsztatów szkoleniowych.

Procedura oceny zgodności operacji z LSR.

Procedura oceny zgodności projektu z LSR polega na dokonaniu oceny zgodności celów i zakresu operacji z celami ogólnymi, szczegółowymi i przedsięwzięciami zapisanymi w LSR przez członków Rady. Ocena zgodności z LSR jest dokonywana indywidualnie przez członków Rady (na podstawie instrukcji) poprzez wypełnienie imiennej karty oceny zgodności.

Uznanie operacji za zgodną z LSR skutkuje przekazaniem operacji do dalszej oceny wg lokalnych kryteriów wyboru. Operacja, która nie zostanie uznana za zgodną z LSR nie podlega dalszej ocenie. Informacja o odrzuceniu operacji przekazywana jest do biura, które informuje wnioskodawców o odrzuceniu.

Operacja zostanie uznana za zgodną z LSR jeżeli będzie zgodna z: co najmniej jednym celem ogólnym, co najmniej jednym celem szczegółowym oraz co najmniej jednym przedsięwzięciem zapisanym w LSR.

Do dalszej oceny na podstawie lokalnych kryteriów wyboru zostaną przekazane operacje uznane bezwzględną większością głosów (50% + 1) członków Rady (regulamin Rady).

Procedura oceny operacji na podstawie lokalnych kryteriów.

Procedura oceny na podstawie lokalnych kryteriów wyboru polega na dokonaniu oceny operacji zakwalifikowanych wcześniej, jako zgodnych z LSR na podstawie specyficznych dla LGD, lokalnych kryteriów wyboru. Jej zasadniczym celem jest wybór operacji, które w największym stopniu mogą realizować założenia LSR.

Ze względu na różne cele i charakter poszczególnych działań (odnowa wsi, różnicowanie, mikroprzedsiębiorstwa oraz małe projekty) stosowane będą różne zestawy lokalnych kryteriów wyboru.

Ocena dokonywana jest indywidualnie przez członków organu decyzyjnego na imiennych kartach oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru. Miejsce operacji na liście rankingowej określi średnia arytmetyczna wszystkich indywidualnych ocen członków organu decyzyjnego.

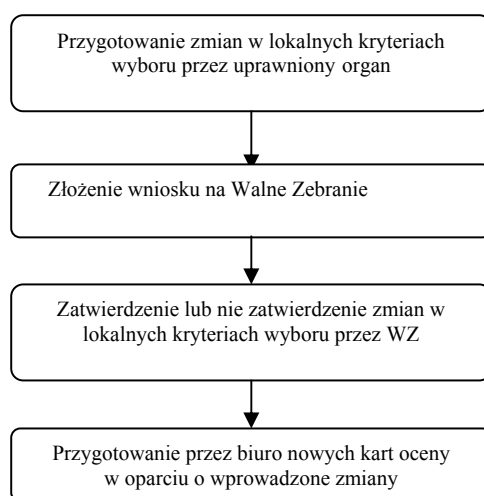
W celu uniknięcia sytuacji, w której zakwalifikowana do objęcia dofinansowaniem mogłaby zostać operacja spełniająca warunek zgodności z LSR oraz pozostałe lokalne kryteria wyboru, ale w przypadku której co najmniej 50% głosujących członków organu decyzyjnego wyrazi negatywną opinię, operację taką odrzuca się i nie klasyfikuje na liście rankingowej. Odrzucenie operacji musi zostać uzasadnione.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru jest uregulowana w Statucie LGD oraz Regulaminie Rady Stowarzyszenia.

Uprawnieni na podstawie Regulaminu do wystąpienia o zmianę lokalnych kryteriów wyboru członkowie organu decyzyjnego zgłaszają pisemną propozycję zmian wraz ze szczegółowym uzasadnieniem. Propozycje zmian są rozpatrywane na najbliższym Walnym Zebraniu Członków.

W przypadku zmiany lokalnych kryteriów wyboru będą one obowiązywać dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian.

Procedura odwoławcza od decyzji Rady.

1. Każdy wnioskodawca ma prawo do odwołania się od decyzji organu decyzyjnego.
2. Odwołanie ma postać wniosku do organu decyzyjnego o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji, wg wzoru udostępnionego przez Biuro LGD. Jedynym organem uprawnionym do rozpatrywania odwołań jest organ decyzyjny.
3. Wnioskodawca po otrzymaniu pisma informującego o nie zakwalifikowaniu operacji do dofinansowania ma prawo w terminie 14 dni kalendarzowych złożyć pisemny wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji. W tym samym terminie wnioskodawcy przysługuje prawo wglądu do protokołu oceny w siedzibie Biura LGD.
4. Odwołanie podlega na ponownym rozpatrzeniu przez organ decyzyjny wniosku o dofinansowanie operacji na najbliższym posiedzeniu organu decyzyjnego.
5. Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji pozostaje bez rozpatrzenia w przypadku gdy:
 - a) został wniesiony po upływie terminu określonego w pkt 3
 - b) został wniesiony przez nieuprawniony podmiot, tzn. nie będący wnioskodawcą, którego wniosek o dofinansowanie operacji podlegał ocenie
 - c) nie zawierał pisemnego uzasadnienia lub innych danych wymaganych we wniosku o ponowne rozpatrzenie.
6. Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji musi zostać szczegółowo uzasadniony.
7. W momencie ponownego rozpatrywania wniosku o dofinansowanie operacji członkowie organu decyzyjnego rozpatrują wniosek na podstawie kryteriów obowiązujących w danym konkursie i tylko w tych jego elementach, których dotyczy uzasadnienie podane przez wnioskodawcę.
8. Wniosek o dofinansowanie operacji, który w wyniku ponownego rozpatrzenia uzyskał liczbę punktów, która kwalifikowałaby go do objęcia dofinansowaniem w danym naborze zyskuje prawo dofinansowania w ramach dostępnych środków.
9. Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie konkretnej operacji może zostać złożony tylko jeden raz.
10. O wynikach ponownego rozpatrzenia wniosku wnioskodawca zostaje poinformowany w terminie 14 dni od dnia posiedzenia organu decyzyjnego, na którym wniosek był rozpatrywany.

10. Budżet LSR dla każdego roku jej realizacji

Tabela 14

Rok	Kategoria kosztu/wydatku		Działania osi 4 przeprowadzane przez LGD											
			4.1/413 – Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					4.21 - Wdrażanie projektów współpracy			4.31 – Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja			Razem oś 4
			Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 4.1/413	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja projektów współpracy	Razem 4.21	Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności	Razem 4.31	
2009	całkowite	1	-	-	-	819.639,5	819.639,5	16.487,0	32.974,0	49.461,0	184.213,2	56.055,8	240.269,0	1.109.369,5
	kwalityfikowalne	2	-	-	-	819.639,5	819.639,5	16.487,0	32.974,0	49.461,0	184.213,2	56.055,8	240.269,0	1.109.369,5
	do refundacji	3	-	-	-	573.747,6	573.747,6	16.487,0	32.974,0	49.461,0	184.213,2	56.055,8	240.269,0	863.477,6
2010	całkowite	4	229.498,4	573.748,0	1.376.994,2	943.744,9	3.123.985,5	16.487,0	32.974,0	49.461,0	152.303,5	56.055,8	208.359,3	3.381.805,8
	kwalityfikowalne	5	229.498,4	573.748,0	1.376.994,2	943.744,9	3.123.985,5	16.487,0	32.974,0	49.461,0	152.303,5	56.055,8	208.359,3	3.381.805,8
	do refundacji	6	114.749,2	286.874,0	1.032.745,6	660.621,4	2.094.990,2	16.487,0	32.974,0	49.461,0	152.303,5	56.055,8	208.359,3	2.352.810,5
2011	całkowite	7	573.748,0	344.248,0	917.996,3	943.744,9	2.779.737,2	16.487,0	32.974,0	49.461,0	152.303,5	56.055,8	208.359,3	3.037.557,5
	kwalityfikowalne	8	573.748,0	344.248,0	917.996,3	943.744,9	2.779.737,2	16.487,0	32.974,0	49.461,0	152.303,5	56.055,8	208.359,3	3.037.557,5
	do refundacji	9	286.874,0	172.124,0	688.497,2	660.621,4	1.808.116,6	16.487,0	32.974,0	49.461,0	152.303,5	56.055,8	208.359,3	2.065.936,9
2012	całkowite	10	344.248,8	229.499,2	-	819.639,5	1.393.387,5	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	1.601.746,8
	kwalityfikowalne	11	344.248,8	229.499,2	-	819.639,5	1.393.387,5	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	1.601.746,8
	do refundacji	12	172.124,4	114.749,6	-	573.747,6	860.621,6	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	1.068.980,9
2013	całkowite	13	-	-	-	571.428,6	571.428,6	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	767.787,9
	kwalityfikowalne	14	-	-	-	571.428,6	571.428,6	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	767.787,9
	do refundacji	15	-	-	-	400.000,0	400.000,0	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	608.359,3
2014	całkowite	16	-	-	-	-	-	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	208.359,3
	kwalityfikowalne	17	-	-	-	-	-	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	208.359,3
4	do refundacji	18	-	-	-	-	-	-	-	-	152.303,5	56.055,8	208.359,3	208.359,3

2015	całkowite	19	-	-	-	-	-	-	-	-	152.303,5	-	152.303,5	152.303,5
	kwalfikowalne	20	-	-	-	-	-	-	-	-	152.303,5	-	152.303,5	152.303,5
	do refundacji	21	-	-	-	-	-	-	-	-	152.303,5	-	152.303,5	152.303,5
2015	całkowite	22	1.114.495,2	1.114.495,2	2.294.990,5	4.098.197,4	8.688.178,3	49.461,0	98.922,0	148.383,0	1.098.034,2	336.334,8	1.434.369,0	10.270.930,3
	kwalfikowalne	23	1.114.495,2	1.114.495,2	2.294.990,5	4.098.197,4	8.688.178,3	49.461,0	98.922,0	148.383,0	1.098.034,2	336.334,8	1.434.369,0	10.270.930,3
	do refundacji	24	573.747,6	573.747,6	1.721.242,8	2.868.738,0	5.737.476,0	49.461,0	98.922,0	148.383,0	1.098.034,2	336.334,8	1.434.369,0	7.320.228,0

Źródło danych: opracowanie własne

11. Proces przygotowania LSR.

Proces przygotowywania Lokalnej Strategii Rozwoju został zapoczątkowany już przez LGD podczas realizacji Pilotażowego Programu Leader +, Schemat II, gdzie podczas wszelkiego rodzaju spotkaniach (festynach, targach, szkoleniach) były przeprowadzane konsultacje społeczne. Wówczas zbierano już informacje od lokalnych mieszkańców, organizacji społecznych, rolników, przedsiębiorców o ich potrzebach oraz wizji zrównoważonego rozwoju obszaru LGD. Ich pomysły stanowiły początek prac nad opracowywaniem LSR.

Proces przygotowania LSR rozpoczął się od scharakteryzowania potencjału obszaru i ustalenia mocnych, słabych stron obszaru oraz szans i zagrożeń. Analiza SWOT dla obszaru LGD Dolina Pilicy została wykonana na spotkaniach warsztatowych z uczestnictwem przedstawicielami z wszystkich trzech sektorów społecznych. Proces przygotowanie LSR był, procesem społecznym angażującym rozmaite podmioty, które mają wpływ na rozwój obszaru. Niemniej jednak od początku została utworzona Grupa Robocza (przedstawiciele Zarządu, Rady Stowarzyszenia, Biura LGD), która brała udział we wszystkich spotkaniach. W zależności od tematyki danego warsztatu Grupa Robocza była uzupełniana określonymi członkami LGD ze wszystkich środowisk: publicznego, gospodarczego i społecznego, ale o wiedzy i zainteresowaniach o profilu związanym do omawianego tematu.

Spotkania odbywały się pod nadzorem zespołu doświadczonych ekspertów, którzy zapewniali fachową pomoc dla LGD. Zadaniem zespołu ekspertów było organizowanie warsztatów, moderowanie dyskusji, wizualizacja obszarów tematycznych, notowanie istotnych wniosków i zdyscyplinowanie rozmówców.. Zespół ekspertów dbał także, aby przed warsztatami uczestnicy otrzymywali stosowne materiały do przygotowania prac co najmniej tydzień przed terminem spotkania. W tym celu działała komunikacja, głównie elektroniczna między uczestnikami i zespołem ekspertów celem wyjaśnienia i przekazywania informacji niezbędnej do przeprowadzenia spotkań.

Wyniki prac warsztatowych zostały przedstawione na spotkaniu Walnego Zgromadzenia Członków LGD. Tym sposobem LGD w pełnym składzie, w obecności

zespołu ekspertów, zapoznała się z rezultatami prac nad LSR i mogła przekazać swoje uwagi, zastrzeżenia.

Tym sposobem członkowie LGD dokonali wybór tych stron mocnych i słabych, które ich zdaniem mają największy wpływ na osiąganie celów strategicznych. Podobnym sposobem ustalili szanse i zagrożenia, które najprawdopodobniej będą miały największe znaczenie dla zakładanych celów.

Na podstawie ww. prac oraz dyskusji prowadzonych na spotkaniach warsztatowych zostały zdefiniowane poszczególne kierunki strategiczne, począwszy od wizji pożądanego stanu i misji LGD, poprzez cele ogólne, cele szczegółowe i rodzaje przedsięwzięć w ramach, których będą wyłonione operacje oraz projekty, które będą realizowane przez LGD.

Poszczególne etapy przygotowywania LSR były konsultowane z lokalną społecznością na spotkaniach warsztatowo – informacyjnych.

12. Proces wdrażania i aktualizacji LSR.

Realizacja założonych celów w LSR jest jednym z zadań LGD Dolina Pilicy, która ma obowiązek zarządzać procesem jej realizacji i wdrażania. To zadanie wymaga od LGD doskonałej koordynacji działań, przygotowania niezbędnych zasobów i opracowania stosownych procedur i dokumentacji. LGD Dolina Pilicy ma pełną świadomość kompleksowości zadania dotyczącego wdrażania programu pomocowego i zarządzania publicznymi środkami finansowymi. Z tego powodu organ LGD, który ma największy wpływ na rzetelne wdrażanie LSR, czyli Rada Stowarzyszenia został w sposób szczególny przygotowany do pracy. Począwszy od przejrzystości podejmowania decyzji o dotacje w sposób demokratyczny i jawny, kończąc na profesjonalne przygotowania wybranych osób do spełnienia tej ważnej roli.. Pracownicy Biura LGD posiadają kompetencję, wiedzę i doświadczenie niezbędne do właściwej realizacji strategii, są również ustalone procedury naboru nowych pracowników.

Kluczową sprawą w zakresie realizacji LSR jest profesjonalne, przejrzyste i skuteczne informowanie wszystkich mieszkańców o tym projekcie w całości. Ten czynnik decyduje o powodzeniu przedsięwzięcia. Mieszkańcy muszą otrzymać wiedzę na temat roli LGD, planów LSR (zrozumienie jej celów), zasady programu

Leader PROW i zaproszenie do uczestnictwa w tym projekcie. Informacja do mieszkańców zostanie przekazana wszystkimi kanałami (strony internetowe, ogłoszenia i informacje) i w sposób ciągły. Regularnie będą podejmowane akcje w prasie regionalnej i lokalnej, w lokalnych mediach radiowych i telewizyjnych. Dla zapewnienia skuteczności akcji informacyjnej będzie monitorowana poprzez ankiety i wywiady, a w razie pojawienia się słusznych zastrzeżeń LGD uaktualni strategię. Ponadto spotkania z mieszkańcami w formie fora dyskusyjnych będą organizowane, aby nie tylko odpowiedzieć na pytania i wyjaśnić wątpliwości, ale też zachęcić do zainteresowania programem Leader PROW i zaproszenia do biura LGD. Aktywizowanie mieszkańców do udziału w procesie wdrażania projektu jest zasadniczym zadaniem LGD.

Biuro LGD ogrywa szczególną rolę w realizację strategii. Będzie zorganizowany tak, aby zapewnić przez cały czas urzędowania obsługę mieszkańca. Mieszkaniec obszaru LGD ma w każdej chwili otwarcia biura LGD zapewniony dostęp do informacji, doradztwa, konsultacji, do złożenia uwag czy postulatów u wyznaczonego pracownika biura odpowiedzialnego za kontakt z mieszkańcami. Wdrażanie wymaga również monitorowania działań. To zadanie będzie wykonywane w sposób ciągły i na bieżąco. Natomiast co roku będzie dokonana analiza monitoringu i w razie potrzeby odpowiednie reakcje, aby korygować nieścisłości. To może dotyczyć wszystkich regulacji i ustaleń, włącznie ze zmianą LSR.

W ramach wdrażania LSR przewiduje się podjęcie następujących ogólnych działań promocyjnych:

- Konsultacje społeczne przed uchwaleniem LSR,
- Poinformowanie mieszkańców obszaru LGD i innych jego użytkowników o uchwaleniu LSR i udostępnienie dokumentu,
- Poinformowanie mieszkańców obszaru LGD i innych jego użytkowników o przyjętych priorytetach rozwoju, celach strategicznych i horyzontalnych oraz kierunkach działań (omówienie w prasie, Internecie, na spotkaniach),
- Pozycjonowanie nowego wizerunku LGD, zgodnego z przyjętą wizją i celami rozwoju,

Sprawa pomocy mieszkańcom w przygotowaniu wniosków, włącznie z pomocą w konstrukcji poprawnych koncepcji projektowych jest zasadnicza dla LGD. To zadanie

będzie wykonane zarówno w biurze LGD, jak i również poprzez organizowanie szkoleń, seminariów i warsztatów. Nie ma bowiem sprzeczności w tym, gdyż kompetencje oceny wniosków jest wyłącznym zadaniem Organu Decyzyjnego, czyli Rady. W tej kwestii LGD będzie przestrzegać zasady podziału kompetencji biura i Organu Decyzyjnego Rady. Pracownicy biura informują, doradzają i pomagają potencjalnym wnioskodawcom do przygotowania dobrych projektów. Natomiast Rada ma wyłączność w kwestii oceny projektów. Ponieważ ta zasada wyklucza jakąkolwiek pracę pracowników biura w systemie oceny projektów i biorąc pod uwagę mnogość prac oceny formalnej i merytorycznej, przewiduje się, że Radzie będą pomagać eksperci zewnętrzni, szczególnie w ocenie formalnej, która jest czasochłonna. Chodzi przede wszystkim o sprawdzenie podstawowych wymogów programu Leader PROW jak kwalifikowalności rodzaju beneficjentów, budżetów, wkładów własnych, podpisów i parafek, wymaganych załączników, itp. Niemniej ocena merytoryczna i zgodności projektów z celami LSR pozostają w gestii członków Rady. Praca ekspertów jest pracą wspierającą bez kompetencji podejmowania jakiegokolwiek decyzji. W obszarze oceny wniosków decyzje są wyłączną kompetencją Rady.

LGD kontroluje czy realizacja przebiega zgodnie z planem. Monitoring w szczególności obejmuje wskaźniki efektów, celów i rezultatów. Kontrola obejmuje zwłaszcza wydatków zarówno operacji wnioskodawców i własnych projektów realizowanych w ramach innych programów. LGD prowadzi w ten sposób obserwatorium tego, co dzieje z organizacją i jej działaniami, a w razie pojawienia się problemów podejmuje działania korygujące. Jednak najważniejszym zadaniem LGD w procesie wdrażania LSR jest kontrola słuszności wydatków. Aby skutecznie monitorować wskaźniki celów i rezultatów LGD będzie wymagać opracowania matrycy logicznej zgodnie z metodą PCM (Project Cycle Management), szczególnie dla projektów osi 3. LGD będzie prowadzić analizy raportów projektodawców w celu kontroli wskaźników (matryca logiczna), a wymóg raportowania będzie zabezpieczony w umowach z wnioskodawcami. Kontrole na miejscu pozwolą monitorować harmonogramy działań czy są zgodne z rzeczywistością. Kontrola obejmować będzie także działania LGD. W tym celu będą organizowane akcje ankietyzacji mieszkańców czy LGD spełnia swoją misję, zwłaszcza pod kątem organizacji konkursów, informowania, pomoc w opracowaniu wniosków i aktywizacji obywateli obszaru LGD.

Wspomniane działania monitoringu LGD wykaże w miarę upływu czasu ewentualne luki w LSR. Niemniej bez względu na to, po trzech latach LGD dokona procesu aktualizacji LSR, który będzie zrealizowany w podobny sposób jak przy jej tworzeniu. Podczas tych trzech lat LGD zorganizuje spotkania z mieszkańcami, w szczególności członkami LGD, aby zbierać propozycje zmian i uzupełnień w LSR. Równoległe będą organizowane warsztaty techniczne z udziałem ekspertów, aby dokonać właściwej aktualizacji LSR.

13. Zasady i sposób dokonywania ewaluacji własnej.

Założenia dla konstrukcji systemu ewaluacji *Lokalne Strategii Rozwoju* odnoszą się do zbioru elementów umożliwiających pomiar, kontrolę, interpretację efektów realizowanych działań oraz uaktualnienia *LSR*. Tak rozumiane, obejmują:

- **Roczne raporty implementacyjne** – przygotowywane przez Zespół lub osobę ds. Wdrażania LSR odnoszące się do postępów prac implementacyjnych oraz obejmujące swym zasięgiem zagadnienia oceny mid-term (okresowej), ex-post (regresywnej) *LSR*, a także bazujące na wskaźnikach monitoringu i ewaluacji;
- **System gromadzenia, przetwarzania i analizy informacji** związanych z efektami LSR, bazujący na wartościach wskaźników monitoringu i ewaluacji. Biorąc pod uwagę kompleksowość aktywności proponowanych w ramach LSR, a także wieloaspektowość jej efektów proponuje się wykorzystanie elektronicznych form gromadzenia i przetwarzania danych. Zadania tego rodzaju powinny zostać powierzone jednej z osób działającej w ramach Zespołu ds. Wdrażania Strategii;
- **Badania opinii społeczności lokalnej** oceniające LSR. Badani będą: mieszkańcy, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe z wyróżnieniem układu z podziałem na gminy. Zakłada się, że badania winny odbywać się corocznie. Ich celem będzie ocena LSR przez mieszkańców i wskazanie niezbędnego zakresu jej uaktualnienia na poziomie kierunków strategicznych oraz przedsięwzięć rozwojowych;
- **Cykliczne spotkania Zespołu ds. Wdrażania Strategii** z członkami Lokalnej Grupy Działania, odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych działań, celem koordynacji prac oraz przekazywania syntetycznej informacji dotyczącej efektów

wdrażania *LSR* w ramach poszczególnych jej priorytetów rozwoju, celów strategicznych i przedsięwzięć rozwojowych wraz z ewentualnymi wnioskami dotyczącymi usprawniania tego procesu;

- **Aktualizacja Strategii** związana ze zmianą uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, odnosząca się do zakresu tematycznego priorytetów rozwoju, celów strategicznych i przedsięwzięć rozwojowych.

Monitoring i ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju jest niezbędnym elementem skutecznego procesu jej wdrożenia, zapewniającym pozyskanie informacji na temat postępów działań implementacyjnych, szczególnie w kontekście oczekiwanych efektów. Stanowi równocześnie narzędzie kontrolne umożliwiające wprowadzenie niezbędnych korekt, modyfikacji i uaktualnień w zakresie realizowanych przedsięwzięć, zdefiniowanych celów i priorytetów rozwoju.

Ewaluacja *LSR* powinna bazować na wskaźnikach ewaluacji zidentyfikowanych dla każdego z celów strategicznych, stanowiących ich kwantyfikację ilościową, rozumianą w kategoriach oczekiwanych efektów rozwoju obszaru LGD.

Dane gromadzone na podstawie wskaźników ewaluacji stanowią podstawę dla formułowania szerszej oceny *LSR*, sporządzanej m.in. na podstawie rocznych raportów ewaluacyjnych. W okresowej ocenie *LSR* poza danymi o charakterze ilościowym, identyfikowanymi na podstawie wskaźników monitoringu i ewaluacji należy także uwzględnić dane jakościowe, pochodzące m.in. z badań opinii mieszkańców oraz ewaluacji poszczególnych przedsięwzięć rozwojowych dokonywanych na etapie sporządzania koncepcji projektów, studiów wykonalności projektów, raportów post-implementacyjnych. Istotny wkład w całościową ocenę *LSR* powinny także stanowić raporty ewaluacyjne tworzone m.in. na potrzeby programu operacyjnego rozwoju LGD, a także programów finansowania zewnętrznego.

14. Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.

Analizując w najszerszym ujęciu zawartą w niniejszej strategii misję LGD dla tego obrazu realizowaną poprzez wybrane najważniejsze cele ogólne, szczegółowe oraz przedsięwzięcia widać wyraźne nawiązanie do najważniejszych dokumentów planistycznych dotyczących regionu działania LGD Dolina Pilicy. Wychodząc od najmniejszej skali LSR Doliny Pilica bardzo mocno wpasowuje się w założenia strategii rozwoju oraz plany rozwoju lokalnego wszystkich 6 gmin tworzących ten stosunkowo zwarty i jednorodny obszar. Nie może być inaczej, zważywszy na ogromny potencjał przyrodniczo-krajobrazowy tego obszaru z najważniejszym akcentem w postaci meandrującej malowniczo Pilicy, jego burzliwe dzieje i ogromny dorobek regionalnej kultury. Wszystkie ulokowane tu samorządy uznają zgodnie rozwój turystyki za najważniejszą szansę rozwojową dla podniesienia jakości życia lokalnej społeczności. Działania proponowane w ramach opracowanej LSR są zatem pod tym względem zgodne nie tylko z dokumentami strategicznymi gmin, ale również ze Strategią oraz Planem Rozwoju Lokalnego Powiatu Tomaszowskiego, a w szerszej skali ze Strategią Rozwoju Województwa. Jej realizacja będzie miała pozytywny wpływ zarówno na rozwój regionu w rozumieniu NUTS II (a więc na poziomie województwa) jak i mniejszych jednostek administracyjnych w odniesieniu do regionu Dolina Pilicy w obrębie gmin położonych wokół Zalewu Sulejowskiego.

Wpływ realizacji strategii na rozwój tego obszaru będzie wielopłaszczyznowy, związany z wykorzystaniem istniejących zasobów naturalnych i kulturowych oraz podejmowanych przedsięwzięć innowacyjnych (zintegrowane podejście, energia odnawialna, działania oddolne w ramach podejścia LEADER), w tym także podnoszenie wartości produktów lokalnych i poprawę jakości życia na obszarach wiejskich. Procesowi temu winna towarzyszyć wyraźna zmiana postaw mieszkańców w kierunku zachowań bardziej prospołecznych, związanych z oddolnym charakterem zaistnienia inicjatyw.

Dążąc do osiągnięcia nadrzędnego celu – gospodarczego i społecznego rozwoju tego regionu, realizować będziemy cele priorytetowe poprzez:

- wdrażanie programów edukacyjnych, celem których będzie poszerzenie wiedzy i kształcenie nowych umiejętności mieszkańców, zdolnych i kreatywnych w tworzeniu nowych sektorów usług, w tym m.in. obsługi turystycznej, wytwarzania produktów regionalnych i ich zbytu;

- przygotowanie nowych produktów turystycznych generujących zwiększony ruch turystyczny, a co za tym idzie tworzenie nowych miejsc pracy dla tutejszych mieszkańców;
- kreowanie produktów lokalnych i regionalnych, co wpłynie na lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów pracy i lokalnych surowców;
- oddolne inicjatywy kształtujące prospołeczne postawy mieszkańców, poczucie odpowiedzialności za lokalny rozwój, podejmowanie działań zmierzających do zachowania dziedzictwa kulturowego, ochrony środowiska przyrodniczego i kształcenie kreatywnych postaw młodzieży;
- wprowadzanie nowych technologii informatycznych niezbędnych we współczesnej komunikacji i integracji społeczności lokalnej oraz promocji regionu;
- promocję regionu – wykorzystanie w tym celu walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych w sposób zintegrowany,
- wspieranie rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej celem podniesienia jakości życia mieszkańców ich aktywności i wzajemnej współpracy, a także celem przygotowania warunków dla potencjalnych inwestorów.

Wszystkie te zamierzenia, prócz wyrażonej zbieżności z dokumentami strategicznymi samorządów, powiatowych urzędów pracy, są w dużej mierze komplementarne z Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020 dla którego ten region jest ważnym ogniwem w kreowaniu tematycznych usług turystycznych wykorzystujących bogate tutejsze walory.

Biorąc pod uwagę aspekt społeczny wyraźnie preferowany w tej strategii, rysuje się duże jej powiązania z Programem Operacyjny Kapitał Ludzki, zwłaszcza w działaniach 6.2¹; 6.3²; 7.2.1³; 7.3⁴; 9.5⁵.

Również w części dotyczącej ochrony tak unikalnego środowiska regionu, LSR bliska jest w założeniach i celach działań Programowi Operacyjnemu Infrastruktura i Środowisko.

Zbieżność tego dokumentu z Programem Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka wyraża się poprzez innowacyjność podejścia LEADER jako zintegrowanego działania przy wdrażaniu strategii, ale również w takich

przedsięwzięciach jak rozwój informatycznych metod komunikowania się, czy popularyzacji energii odnawialnej.

Innowacyjność zawartą w LSR należy pojmować jako:

- zastosowanie nowych informacji know-how i nowych technologii w celu podniesienia konkurencyjności produktów i usług świadczonych na terenach wiejskich;
- podnoszenie wartości lokalnych produktów zwłaszcza przez ułatwienie małym jednostkom produkcyjnym dostępu do rynków dzięki wspólnym działaniom;
- wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym potencjału obszarów należących do sieci Natura 2000.

Struktura opracowanej LSR, jej innowacyjność podejścia, zintegrowany układ priorytetów winien przynieść efekt synergii w osiągniętych rezultatach przy ich wdrażaniu.

¹ „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia”

² „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich”

³ „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”

⁴ „Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji”

⁵ „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich”

15. Planowane działania, przedsięwzięcia, operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR.

Poza działaniami związanymi bezpośrednio z wdrażaniem LSR LGD Dolina Pilicy planuje szereg działań i przedsięwzięć komplementarnych w ramach programów innych niż oś 4. Leader PROW.

Główny nacisk w realizowanych w związku tym operacjach, kładziony będzie na rozwój społeczno- gospodarczy regionu.

Podejmowane działania skierowane będą na osiągnięcie w pełni założonych w LSR celów zgodnie z przyjętą misją LGD Dolina Pilicy.

Planuje się współfinansowanie, ze środków EFS w ramach projektów PO KL, szeregu szkoleń, seminariów, warsztatów, wyjazdów studyjnych oraz działań o charakterze edukacji nieformalnej, skierowanych na kompleksowe podnoszenie kompetencji zawodowych oraz zdobywanie nowych umiejętności przez mieszkańców regionu.

Ponadto w ramach projektów PO KL przewiduje się realizację działań o charakterze informacyjnym oraz promującym zasoby regionu – udział w targach, imprezach plenerowych, a także publikacje wydawnictw.

Poza środkami z funduszy UE przewiduje się działania współfinansowane ze środków krajowych (dotacje samorządowe dla NGO's oraz projekty edukacyjne współfinansowane ze środków WFOŚiGW w Łodzi).

Projekty w ramach ww. działań posiadać będą zarówno walory edukacyjne (edukacja ekologiczna, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, kształtowanie właściwych postaw konsumenckich) jak i promocyjne (promocja obszaru wdrażania LSR jako regionu atrakcyjnego turystycznie, społecznie i gospodarczo) oraz sportowo - rekreacyjnych promujących zdrowy styl życia poprzez aktywny wypoczynek.

Mechanizmy zabezpieczające przed nakładaniem się pomocy w ramach PROW i innych programów:

- każda zatrudniona osoba przez LGD posiadać będzie umowę zawierającą szczegółowy wykaz obowiązków zadań, ze wskazaniem programu, na rzecz którego te zadania i obowiązki będą wykonywane oraz podaną kwotą wynagrodzenia pochodzącą ze środków tego programu;
- w przypadku osób zaangażowanych jednocześnie w realizację dwóch lub większej ilości programów, w umowie o pracę z tą osobą zostanie wskazany wymiar czasu pracy, jaki ta osoba jest zobowiązana przeznaczyć na wykonywanie zadań i obowiązków związanych z realizacją poszczególnych programów. Łączny wymiar czasu pracy nie może przy tym przekroczyć wielkości maksymalnych dopuszczonych w Kodeksie Pracy;
- na każdym dokumencie księgowym, stanowiącym dowód poniesienia kosztów zostaną w sposób trwały umieszczone informacje o tym, ze środków jakiego programu te koszty zostały poniesione. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch lub więcej programów podana zostanie informacja o tym, jaką część

tego kosztu finansują poszczególne programy. Podział kosztów między poszczególne programy dokonywany będzie zgodnie z merytorycznym uzasadnieniem;

- LGD utworzy odpowiednio wydzielone konta bankowe lub subkonta do obsługi przedsięwzięć w ramach poszczególnych programów;
- Zarząd LGD zapewni dobry przepływ informacji między pracownikami realizującymi przedsięwzięcia w ramach poszczególnych programów.

16. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich.

Realizacja LSR dla LGD Dolina Pilicy ma niekwestionowany wpływ na rozwój obszaru LGD. Cele i działania zaplanowane w LSR będą miały wpływ na rozwój całego subregionu poprzez dynamizację mobilności ludności oraz poprzez powstawanie małych firm usługowych, gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych. Rozwój usług turystycznych na bazie potencjału dziedzictwa kulturowego o przyrodniczego jest kluczowym czynnikiem jakości życia nie tylko dla mieszkańców LGD Dolina Pilicy, lecz również dla miast i obszarów wiejskich znajdujących się w pobliżu tego obszaru. Taki wpływ na rozwój jednego z ważniejszych subregionów województwa z pewnością ma decydujące znaczenie dla rozwoju całego regionu.

Oddziaływanie LSR na inne regiony jest ogromne, gdyż powstałe firmy w ramach działań mikroprzedsiębiorstw, jak i również działalności usługowe rolników i ich domowników będą usługami nie tylko dla mieszkańców obszaru LGD, lecz także innych obszarów regionu.

Grupy producentów, gospodarstw agroturystycznych oraz rozwój usług turystycznych wkroczą często w system dynamicznego rozwoju całego województwa i nie tylko.

17. Załączniki do LSR.

- Załącznik Nr 1 – Statut Stowarzyszenia Dolina Pilicy
- Załącznik Nr 2 – Regulamin Rady Stowarzyszenia Dolina Pilicy
- Załącznik Nr 3 – Regulamin naboru na wolne stanowiska pracy w Stowarzyszeniu Dolina Pilicy
- Załącznik Nr 4 – Deklaracja poufności i bezstronności
- Załącznik Nr 5 – Charakterystyka członków Rady Stowarzyszenia
- Załącznik Nr 6 – Opis doświadczenia LGD i poszczególnych jego członków
- Załącznik Nr 7 – Karta oceny zgodności operacji z LSR
- Załącznik Nr 8 - Karta oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru – dla działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”
- Załącznik Nr 9 - Karta oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru – dla działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”
- Załącznik Nr 10 - Karta oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru – dla działania „Odnowa i rozwój wsi”
- Załącznik Nr 11 - Karta oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru – dla działania „Małe projekty”
- Załącznik Nr 12 – Lokalne kryteria wyboru operacji przez Radę LGD
- Załącznik Nr 13 - Wzór pisma informującego beneficjenta o odrzuceniu jego wniosku podczas oceny zgodności operacji z LSR lub oceny według lokalnych kryteriów wyboru
- Załącznik Nr 14 - Wzór pisma informującego beneficjenta o pozytywnej ocenie jego wniosku i o zajmowanej pozycji na liście rankingowej
- Załącznik Nr 15 - Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji
- Załącznik Nr 16 – Wzór uchwały Rady Stowarzyszenia Dolina Pilicy w sprawie wybrania/nie wybrania operacji do dofinansowania
- Załącznik Nr 17 – Lista rankingowa